

Bergens Tidende – En yndet medspiller og fryktet motstander

En kvalitativ analyse av Bergens Tidendes roller i bybanesaken

Ingrid Milde

Masteroppgave i medievitenskap
Institutt for informasjons- og
medievitenskap
Universitetet i Bergen

Februar 2008

Forord

Masteroppgaven tilbyr en unik mulighet til fordypning i valgfri tematikk, og innenfor det medievitenskapelige fagfeltet er det nærmest bare fantasien som setter grenser. For en ubesluttsom sjel som meg ble valgmulighetene rett og slett for mange, derfor bestemte jeg meg raskt da muligheten til å velge et prosjekt med ferdig definert rammeverk dukket opp. Bergens Tidende ønsket på bakgrunn av ekstern kritikk at deres dekning av bybanesaken skulle undersøkes nærmere av en uavhengig instans. Det som fanget min interesse, var at avisens dekning var blitt gjenstand for kritikk både fra dem som var for og mot Bybanen. Spørsmålet om hvilken rolle pressen bør spille, og spiller i samfunnet, synes jeg er spennende. Da jeg som fersk mediestudent åpnet en avis på kommunevalgdagen i 2003, ble jeg overrasket over at leserne direkte ble oppfordret til hvilket parti de burde stemme på. Denne hendelsen skjerpet interessen min ikke bare for lederartikler, men også for avisenes ulike roller - om det var mulig å ikke la et slikt standpunkt skinne gjennom i måten saken ble dekket på.

Arbeidet med masteroppgaven har vært både lærerikt og utfordrende, og er en erfaring jeg ikke ville vært foruten. Likevel er jeg lykkelig for i dag å kunne sette sluttstrek for prosjektet. I den forbindelse er det mange som fortjener en takk for sitt bidrag. Først og fremst ønsker jeg å rette en stor takk til hver og en av de tolv informantene mine, som velvillig stilte opp og delte både tid og erfaringer med meg. Takk til min veileder Lars Arve Røssland for nyttige og oppløftende kommentarer, og for aldri å miste troen på prosjektet mitt. Anders skal ha takk for konstruktive innspill og korrekturlesning. Sist men ikke minst en takk til Paul for tålmodighet og oppmuntring - endelig er jeg ferdig!

Ingrid Milde

Trondheim, 8. februar 2008

Innhold

1. INTRODUKSJON	5
1.1 Bergenstrafikken	5
1.1.1 Bybanen på dagsorden	6
1.2 Bergens Tidende	8
1.3 BT og Bybanen	9
1.4 Disponering	9
2. METODISK TILNÆRMING OG REFLEKSJON	10
2.1 Kvantitativ eller kvalitativ metode?	10
2.2 Kombinasjon av kvantitativ og kvalitativ metode	10
2.3 Det kvalitative intervju	11
2.4 Utvalg av informanter	12
2.4.1 Om informantene	13
2.5 Intervjusituasjonen	16
2.6 Kvalitetssikring i kvalitativ metode	17
3. PRESSENS ROLLER OG RELASJONER	19
3.1 Pressens meninger	19
3.1.1 Partipressen.....	19
3.1.2 Profesjonalisering og avpartifisering	20
3.1.3 En politisk presse.....	21
3.2 Pressens samfunnsrolle	22
3.2.1 Pressen som selvstendig aktør	23
3.3 Journalistene og kildene	23
3.3.1 Kildenes makt	24
3.3.2 Kildehierarkiet	25
3.3.3 Ulike kilderelasjoner	27
3.3.4 Erfaringer og forventninger	28
4. BYBANEJOURNALISTIKK	29
4.1. BTs dekning av bybanesaken	29
4.1.1 Entusiasme på lederplass	29
4.1.2 Redaksjonell dekning – upåvirket av avisens meninger?	30
4.1.3 Konsekvenser av BTs bybanelinje.....	32
4.2 En profil i endring	34
4.3. John Lindebotten - BTs mann på Bybanen	36

4.3.1 Et talerør for Bybanen i BT?	37
4.3.2 Propaganda for Bybanen.....	38
4.3.3 Integritet i behold?.....	39
5. BTS ROLLER I BYBANESAKEN	42
5.1 Informasjon	42
5.2 Opinionsdanner.....	43
5.3 Arena for debatt.....	43
5.4 En aktør for Bybanen.....	44
5.5 BT som medspiller	45
5.6 BT som motstander	46
5.6.1 Aksjon for folkeavstemning.....	47
5.6.2 Fortielsen av Fremskrittspartiet	48
5.6.3 Transportforskerens innspill.....	49
5.6.4 En helt vanlig bergenser	50
5.7 BT som politisk maktfaktor.....	52
5.7.1 BT – et naturlig førstevalg	54
5.8 Kildebruk	55
5.8.1 Kildehierarki	56
5.8.2 Kildestyring	57
6. NOEN KONKLUDERENDE BEMERKNINGER	59
6.1. Lederartikkelens fortid og fremtid.....	60
LITTERATUR.....	63
Intervjuguide.....	65

1. Introduksjon

Utgangspunktet for denne masteroppgaven er at Bergens Tidendes leserombud, Terje Angelshaug, i januar 2006 tok kontakt med Institutt for informasjons- og medievitenskap ved Universitetet i Bergen, for å få gjennomført en uavhengig vurdering av avisens dekning av bybanesaken. Angelshaugs initiativ kom på bakgrunn av at avisen hadde fått mye kritikk for måten den hadde håndtert denne saken på. Instituttet sa seg villig til å gjennomføre oppdraget, med den hensikt å kartlegge hvordan Bergens Tidende som byens sentrale medieaktør hadde håndtert Bergens mest omdiskuterte politiske spørsmål de senere år. Førsteamanuensis Lars Arve Røssland og professor Helge Østbye stod ansvarlig for hovedfasen bestående av en kvantitativ innholdsanalyse, som i juli 2006 resulterte i *Rapport om Bergens Tidende og bybanesaken*. Her ble avisens dekning beskrevet utelukkende ut fra hvordan den hadde artet seg på trykk. Denne masteroppgaven søker å fungere som et kvalitativt supplement til den kvantitative undersøkelsen, hvor fokus flyttes *bak* selve dekningen slik den har fremstått i avisen. Arbeidet bygger imidlertid på innsiktene fra rapporten, og vil sees i lys av de kvantitative kunnskapene om dekningen. Analyse materialet består av tolv kvalitative intervjuer med aktører som har vært involvert i saken, både i og utenfor BT, med ulik posisjon i forhold til avisens bybanedekning. Gjennom deres opplevelser av avisens dekning fra ulike perspektiver, søker jeg å gi et mer nyansert bilde av Bergens Tidendes håndtering av bybanesaken. Hovedformålet med oppgaven er å finne ut *hvilke roller Bergens Tidende har spilt i bybanesaken, og hvordan disse kan ha innvirket på hverandre*. Jeg vil undersøke hvorfor dekningen ble slik den gjorde, gjennom å gå etter i sømmene de valgene som ble tatt i BT i forbindelse med bybanesaken. Samtidig vil jeg diskutere hvilke følger avisens dekning kan ha fått for utviklingen i bybanesaken.

1.1 Bergenstrafikken

Bergen har et kompakt bysentrum, noe som gjør at folk flest er bosatt i tettbygde områder utenfor sentrum. Vegnettet inn mot byen er overbelastet, og trafikkforholdene i sentrum har i årevis skapt problemer for de reisende. Med tiltakende trafikkøkning og voksende køer, har det ikke vært vanskelig å enes om at *noe* må gjøres med trafikkavviklingen i Bergen. Hvordan byens trafikale utfordringer best kan møtes, har det derimot ikke vært like lett å komme til enighet om. Debatten om det beste for byen vil være videre utbygging av vegnettet kombinert med et forbedret busstilbud, eller skinnegående kollektivtransport, er nå inne i sitt fjerde tiår.

I 1897 fikk Bergen en bytrikk, som stod for en vesentlig del av lokaltrafikken inntil den ble nedlagt i 1965. Da overtok personbilen og bussen persontransporten til og fra sentrum, og siden den gang har bussen betjent den lokale kollektivtransporten¹. Allerede tiåret etter at trikken ble nedlagt, ble det på ny fremmet politisk forslag om skinnegående kollektivtransport i Bergen. Den daværende Høyre-ordføreren Eilert Eilertsen uttalte i 1975 at en bybane på lengre sikt ville være helt sentral i avviklingen av persontrafikken langs nord-syd-aksen i Bergen². Man trodde den gang at arbeidet med banen kunne komme i gang allerede samme tiår, men planene ble skrinlagt med den konklusjon at det ville bli for kostbart. I stedet for valgte man å satse på å bygge seg ut av de trafikale problemene med nye vegger.

Midt på åttitallet ble et "tjenelig vegnett" lansert som mål i den bergenske samferdselsdebatten: vegene skulle utbedres for å øke fremkommeligheten både for biler og busser. I 1985 vedtok Bergen bystyre at det skulle innføres en bompengering rundt sentrum for å finansiere denne opprustningen av vegnettet, og året etter ble ordningen innført. Gjennom bompengeringen skulle bilistene være med å finansiere de nye vegene, og det ble i løpet av en tiårsperiode gjennomført en rekke samferdselsprosjekter. Biltrafikken skulle imidlertid vise seg å øke i takt med vegutbyggingen, noe som har ført til at byen fortsatt står overfor store samferdselsmessige utfordringer. Selv om alle prosjektene og visjonene man hadde for et tjenelig vegnett i 1985 nå er gjennomført, er man nærmest på stedet hvil trafikkmessig. Særlig i rushtiden er kapasiteten på vegnettet for dårlig, noe som er til daglig irritasjon for de reisende.

1.1.1 Bybanen på dagsorden

Etter at den første bybanedebatten ble lagt på is grunnet økonomi, satte Anna Elisa Tryti (Arbeiderpartiet) igjen spørsmålet om skinnegående kollektivtransport på dagsorden da hun overtok som kommunalråd for byutvikling. Forslaget innebar til forskjell fra tidligere planer en mulighet for å bruke bompengemidler til utbyggingen av et kollektivt transportsystem, samtidig skulle staten ta hovedtyngden av anleggskostnadene. Tryti var intervjuet i Bergens Tidende 2. januar 1992, under overskriften "Tryti – Bybanens nye lokomotiv". Journalisten var avisens samferdselsmedarbeider, John Lindebotten, som skulle vise seg å få stor

¹ Med unntak av toget til Voss / Arna og noen få lokale båtruter

² "Oljesatsing krever bybane" – lederartikkel i BT 3.7.1999

innflytelse over avisens dekning av denne saken. Tryti uttaler til avisen at: ”Vi kan ikke utvikle et hensiktsmessig transportsystem i denne byen uten bybane. Både landskapet og boligstrukturen ligger godt an. Likeså lokaliseringen av arbeidsplasser. Jeg mener at vi ikke kan utsette arbeidet med dette stort lenger. Derfor vil jeg sørge for framdrift i utredningsarbeidet, og vi må kjempe for å få midler til byggingen over statsbudsjettet”. Bergens Tidende støtter Trytis syn, og følger opp med en lederartikkel dagen etter, 3.1.1992, hvor de slår fast at ”Ideen om bybane er fristende”. Samme dag står det å lese i avisen at det i løpet av året skal utredes hvorvidt ”bybaneprojektet i Bergen kan bli en realitet”. Tryti og Bergens Tidende har satt Bybanen³ på dagsorden igjen i Bergen.

De neste årene jobbet utrederne med spørsmål knyttet til økonomi, banetyper og trasévalg, før bystyrets prinsippvedtak om at en bybane skulle danne ryggraden i Bergens fremtidige kollektivnett kom 26. juni 1995. De neste årene fulgte flere runder med debatt og vedtak, før Bybanens første linje mellom sentrum og Bergen lufthavn Flesland vedtas i Bergen bystyre 13. mars 2000. Banen ble en del av det såkalte *Bergensprogrammet*⁴, som ble vedtatt 27. november samme år. I dette brede politiske kompromisset fikk tilhengerne av kollektivtransport gjennomslag for Bybanen, mens vegforkjemperne fikk gjennomslag for Ringveg vest. Bybanen er det største prosjektet i programmet, og skal finansieres med en kombinasjon av bompenger og statlige tilskudd. Den politiske prosessen omkring Bybanen ble lang og kronglete, først i februar 2006 fattet Stortinget det endelige vedtaket om at Bergen skal få overført riksveimidler til byggingen av en bybane mellom Bergen Sentrum og Nesttun. Dette er bare første byggetrinn, banen skal fortsette til Bergen lufthavn Flesland, det foreligger også planer om på sikt å utvide banen i retning nord og vest, slik at Bergen får et bybanenett i alle retninger. Arbeidet med Bybanens første byggetrinn kom i gang 7. januar 2008, da samferdselsminister Liv Signe Navarsete (Senterpartiet) la ned grunnskinnen.

Bybanen regnes som den viktigste lokalpolitiske saken i Bergen på mange år, og saken er blitt betegnet som byens egen *EU-sak*. Bergenserne har engasjert seg sterkt både for og mot prosjektet, og temperaturen i debatten har vært høy. Stridens kjerne står omkring hvorvidt skinnegående kollektivtransport er den mest hensiktsmessige løsningen i Bergen, i tillegg til økonomi, finansiering og trasévalg. Forkjemperne har vektlagt at Bybanen er miljøvennlig, og

³ *Bybanen* i bestemt form defineres som egenavn, og vil derfor ha stor forbokstav.

⁴ Bergensprogrammet for transport, byutvikling og miljø skal koordinere alle kollektivtiltak, miljø og vegprosjekter i tyveårsperioden 2002-2021.

vil gi byens befolkning et raskt, komfortabelt og forutsigbart kollektivsystem uavhengig av kapasitetsproblemene i vegnettet. Motstanderne reagerer på kostnadsaspektet, og mener banen blir for langsom til at den vil være et konkurransedyktig alternativ til privatbilisme. Deres største ankepunkt har likevel vært at prosjektet delvis skal finansieres gjennom bompenger, noe som anses som urettferdig, med det argument at bilistene må betale for en bybane de ikke vil benytte seg av.

1.2 Bergens Tidende

Bergens Tidende ble utgitt første gang 2. januar 1868, og er med dette en av landets eldste aviser. Målt i opplag er BT Norges fjerde største avis, landets største utenfor Oslo⁵. BT er den dominerende dagsavisen i Hordaland og Sogn og Fjordane, med et daglig opplag i 2006 på 87.076⁶ var BT tre ganger større enn nærmeste konkurrent på Vestlandet, Bergensavisen (BA). Når en tar hensyn til hvor mange som leser hver avis, leser syv av ti bergensere over 13 år leser Bergens Tidende daglig.⁷

De første driftsårene la Bergens Tidende seg på en relativt radikal politisk linje, men da Venstre ble stiftet noen år senere inngikk avisen i et nærmest symbiotisk forhold med partiet på lokalplanet (Røssland & Østbye 2006:5). På 1950- og 60- tallet vokste BT seg stadig sterkere, samtidig som Venstre ble svakere (Høyer 1964). Da Venstre i 1972 ble splittet grunnet intern uenighet, ble BT offisielt partiuavhengig. Daværende redaktør Ingemund Fænn begrunnet frigjøringen med at avisen ”på grunn av sin dominerende stilling, må gi et mest mulig nyansert bilde av det som skjer i samfunnet, og også gi plass til ytringer som går imot avisens mening. Bergens Tidende burde være redaksjonelt, politisk og økonomisk uavhengig” (Havre 1992:27). Det var imidlertid først i 1978 at BT fikk sin formålsparagraf, hvor man kan lese at Bergens Tidende skal være frittstående, liberal borgerlig (ikke-sosialistisk) og partipolitisk uavhengig. Avisen befinner seg fortsatt i sentrum politisk, og empiriske undersøkelser (Bjerke 1999, 2001) har vist at BT ikke har beveget seg langt bort fra sin politiske tradisjon.

⁵<http://medienorge.uib.no/?cat=statistikk&medium=avis&queryID=190> [18. 6.07]

⁶<http://medienorge.uib.no/?cat=statistikk&medium=avis&queryID=190> [18. 6.07]

⁷<http://www.bt.no/kundesenter/article270589.ece> [18.6.07]

1.3 BT og Bybanen

Som byens største og viktigste medium, har Bergens Tidende har vært den sentrale arena for informasjon og debatt i bybanespørsmålet. Saken har vært høyt prioritert i avisen, noe som tydelig fremgår av dekningens omfang. Fra saken første gang dukket opp i avisen 2. januar 1992, til kodingen til den kvantitative undersøkelsen startet 13. februar 2006, hadde BT 1212 oppslag om Bybanen (Røssland & Østbye 2006:7). Derav 591 nyhetssaker, 384 leserbrev, 128 leder/kommentarartikler og 48 reportasjer. Det faktum at Bybanen har vært hovedoppslag på forsiden 30 ganger siden 1999 understreker avisens høye prioritering av saken (ibid:8).

BT har i hele perioden argumentert for Bybanen på lederplass, målsetningen har likevel vært å gi saken en balansert redaksjonell dekning, uavhengig av avisens meninger på lederplass. BT har imidlertid høstet kritikk for sin håndtering av bybanesaken, med beskyldninger om at avisens bybanevennlige standpunkt har farget hele avisens dekning av saken. Det kontroversielle bybaneprojektet vekket til live et stort engasjement i byens befolkning, og anklagene om at journalisters verdier og standpunkter skinner igjennom i nyhetssakene de lager, gjelder mange saker der følelsene og engasjementet dukker opp både hos lesere og journalister. Bybanemotstanderne har opplevd det vanskelig å komme til orde med sine innvendinger mot prosjektet i avisen, noe de forklarer med at BT ikke ønsker å kritisere den Bybanen de applauderer på lederplass. Enkelte tilhengere av prosjektet har også uttrykt misnøye med BTs bybanedekning, til tross for at de anså den som balansert. Deres oppfatning var imidlertid at avisen i større grad burde latt standpunktet for Bybanen styre de journalistiske prioriteringene også i den redaksjonelle dekningen

1.4 Disponering

I det neste kapittelet vil de metodiske valgene som er tatt begrunnes, og prosjektets metodiske fremgangsmåte blir gjort rede for. I kapittel 3 drøftes de teoretiske perspektivene som videre vil anvendes analytisk på intervjumaterialet. Analysen er delt inn i to kapitler. Kapittel 4 beskriver og analyserer hvordan bybanesaken er blitt håndtert i BT, og viser hvordan konkrete valg som ble gjort i avisen fikk konsekvenser for dekningen. Kapittel 5 tar for seg de ulike rollene avisen har spilt i bybanesaken, og viser hvordan disse forholder seg til, og har innvirket på hverandre. Avslutningsvis oppsummeres og drøftes hovedfunnene i kapittel 6.

2. Metodisk tilnærming og refleksjon

En metode er i følge Grønmo (2004:27ff) en konkret framgangsmåte for gjennomføring av spesifikke vitenskapelige studier. Metoden er redskapet som skal hjelpe forskeren til å treffe mest mulig hensiktsmessige valg i forbindelse med planlegging og gjennomføring av forskningsprosjekter. Hvilken metode som er mest hensiktsmessig å benytte avhenger først og fremst av hvilke samfunnsforhold og problemstillinger som skal belyses, og er derfor et strategisk heller enn prinsipielt spørsmål (ibid:11).

2.1 Kvantitativ eller kvalitativ metode?

Kvantitative metodeopplegg kjennetegnes av en strengt strukturert og formalisert forskningsprosess (Gentikow 2005:36). Undersøkelsen baserer seg på store, representative utvalg, hvor den primære målsetningen er statistisk generalisering. Den kvalitative metoden kjennetegnes av et mer fleksibelt forskningsopplegg, hvor målsetningen er en analytisk beskrivelse. Forskningen er basert på et mindre utvalg, hvor man går mer i dybden på de fenomenene man undersøker (Grønmo 2004:129f). I følge Repstad (1998:19) er kvalitative studier bedre egnet enn kvantitative til å frembringe et nyansert bilde av sosiale relasjoner. Han argumenterer for at kvantitative opplegg er for standardisert og fastlåst, og ”ofte for snevert til å kunne absorbere et levende menneskes nyanserte erfaringer og holdninger” (ibid:64f). Fordi informanten stilles forhåndsdefinerte spørsmål, vil et kvantitativt intervju bare kunne generere svar på spørsmål forskeren kunne forutsett (Østbye et al. 2002:102). Kvalitativ metode kan vise nyanser og gi innsikter et kvantitativt opplegg vanskelig ville kunne ta høyde for, fordi ”den opplevde virkeligheten ikke er så entydig at den lar seg beskrive i et kvantitativt spørreskjema” (Repstad 1998:20). I denne masteroppgaven falt metodevalget naturlig, fordi det nettopp er *kvalitative* sider ved BTs bybanedekning det søkes kunnskaper om.

2.2 Kombinasjon av kvantitativ og kvalitativ metode

Den kvantitative innholdsanalysen i *Rapport om Bergens Tidende og bybanesaken* kunne fortelle mye om hvordan dekningen hadde artet seg på trykk. Gjennom undersøkelsen fikk man blant annet kunnskaper om dekningens omfang, vinkling, billedbruk og kildebruk. Konklusjonen var at Bergens Tidende totalt sett ”har gitt en mangfoldig dekning av saken, og oppfylt de kravene som samfunnet med rimelighet kan stille til avisdekningen av en stor og

viktig sak” (Røssland & Østbye 2006:2). Misnøyen med dekningen forklares med at leserne ikke er vant til å oppfatte det klare skillet mellom nyhet og kommentar det opereres med i pressen, og at BTs positive standpunkt på leder- og kommentarplass ga dem inntrykk av at avisens dekning hadde hatt en slagside for Bybanen.

Den kvantitative rapporten undersøkte bare overflaten, det som faktisk var trykket i avisen, metoden kommer derfor til kort i forhold til prosessene og relasjonene *bak* dekningen slik den fremstår i avisen. I redaksjonen er det foretatt en mengde mer eller mindre bevisste valg, bak det som kommer på trykk. Det blir gjort prioriteringer i forhold til hvilke saker, kilder og vinklinger som får spalteplass – og hvilke som utelates. I tillegg til at den kvantitative undersøkelsen ikke kunne gjøre greie for hvilke valg som ble gjort redaksjonelt i forkant av oppslag, sier den lite om enkeltoppdrag og enkelthendelsers virkninger og reaksjoner hos sentrale aktører.

Grønmo (2004:11) argumenterer for at kvalitative og kvantitative metode er komplementære heller enn konkurrerende, og at en kombinasjon av disse metodene kan bidra til en mer helhetlig forståelse av de samfunnsforholdene som studeres. I tråd med denne argumentasjonen vil en kombinasjon av disse metodene gi en bedre helhetsforståelse av BTs håndtering av bybanesaken. Min undersøkelse vil fungere som et kvalitativt supplement, hvor jeg søker å besvare noen av de ubesvarte spørsmålene den kvantitative rapporten etterlot seg. Fokus vil være *bak* det som har vært skrevet i avisen, hvor forholdet mellom de tekstproduserende journalistene og aktører i omgivelsene som de forholder seg til vil undersøkes. Det søkes kunnskaper om ikke-kvantifiserbare aspekter ved måten avisen har håndtert saken på, og kvantitative data fra rapporten vil benyttes til å belyse eget kvalitativt materiale. Denne kombinasjonen av en kvantitativ og kvalitativ tilnærming mener jeg vil gi et mer nyansert bilde av BTs dekning av bybanesaken.

2.3 Det kvalitative intervju

Et kvalitativt intervju er en fleksibel intervjuform, hvor det er mulig å endre det metodiske opplegget underveis. Metoden er åpen og utforskende, og gir kunnskaper om informantens erfaringer, uttrykt med deres egne ord. Slik kan det oppstå kunnskaper om fenomener som vanskelig kunne vært formulert på forhånd, og en kan få tilgang til informasjon en vanskelig kunne fått ved hjelp av andre metoder (Østbye et al. 2002:100). Fordeler med intervjuformen

er at prosesser og sosiale relasjoner klargjøres, og man kan få bekreftet eller avkreftet informasjon fra andre kilder og egne hypoteser. Samtidig kan metodens store grad av fleksibilitet i følge Grønmo (2004:131) også bli problematisk. Dersom opplegget blir mye endret underveis risikerer man å miste perspektivet som var utgangspunkt for undersøkelsen, og systematikken som lå til grunn for det metodiske opplegget.

For å bevare en viss struktur og felles referanseramme mellom intervjuene, men samtidig tillate individuelle tilpasninger og spontanitet, falt valget på et semistrukturert intervju. Denne intervjuformen er forholdsvis åpen, samtidig som temaene en ønsker å finne ut mer om er forhåndsdefinert, gjerne i en intervjuguide (Østbye et al. 2002:102). Intervjuformen ble valgt da den er fleksibel og tillater spontanitet, samtidig som intervjuguiden sikrer grenser og fokus i intervjusituasjonen (Gentikow 2005:88). Denne fungerte som en huskeliste over tema som skulle berøres i løpet av intervjuet, og den inneholdt både generelle og individuelle spørsmål⁸. I forhold til generelle aspekt omkring pressen, BT og Bybanen var det mulig å formulere spørsmål som kunne passe alle informantene. Da informantene har svært ulik bakgrunn, forutsetninger og kunnskaper, var også en del av spørsmålene av individuell karakter. Det ble imidlertid lagt vekt på å bevare en felles referanseramme for intervjuene. Dette for at det skal være mulig å sammenligne data fra ulike informanter, noe som er viktig til tross for at disse ikke skal bearbeides statistisk (Repstad 1998:65f).

2.4 Utvalg av informanter

I forbindelse med masteroppgaven er det foretatt tolv intervju, hvorav halvparten er ansatte i BT og halvparten eksterne aktører. Utvalget ble gjort på grunnlag av hvem som ble antatt å ha relevant informasjon i forhold til prosjektets problemstilling, gjennom sin tilknytning til Bergens Tidende og Bybanen. I BT falt det naturlig å intervju ansatte som på ulike måter har jobbet med bybanesaken, både journalistisk, i kommentargruppen og i avisledelsen. I forhold til eksterne aktører var valgmulighetene flere, og det ble lagt vekt på at både tilhengere og motstandere av Bybanen, med ulik posisjon i forhold til både prosjektet og avisen, skulle være representert. Målet med utvalget var å få belyst saken fra ulike ståsteder, slik at intervjuene kunne gi et godt grunnlag for en mer nyansert forståelse av BTs håndtering av bybanesaken. Intervjuene reflekterer informantenes personlige oppfatninger, slik at BT-aktørens meninger står for egen regning og ikke avisens. Det er helt sikkert flere som burde vært intervjuet, men

⁸ Se vedlagt intervjuguide.

med tanke på masteroppgavens begrensninger både i forhold til tidsbruk og omfang, var det nødvendig å avgrense analysematerialet.

Kontakten med informantene ble opprettet via e-post eller telefon, og ble siden fulgt opp gjennom e-post. Samtlige som ble forespurt deltok i prosjektet, og det var tydelig at de ulike aktørene ønsket å fortelle sin versjon av saken. Jeg opplevde informantene som svært imøtekommende, de viste stor interesse for prosjektet, og bidro til å gjøre intervjurunden til en positiv opplevelse. Intervjuene ble gjennomført fra oktober 2006 til mars 2007.

2.4.1 Om informantene

Terje Angelshaug har hatt ulike stillinger i BT, og slik spilt ulike roller i forhold til avisens bybanedekning. Han var utgavesjef/vaktsjef fra 1991 til 1995, og nyhetsredaktør fra 1995 til 2002. Siden har Angelshaug som leserombud fungert som et bindeledd mellom avisen og leserne. I denne rollen har han mottatt en rekke henvendelser fra lesere som har vært misfornøyd med BTs håndtering av bybanesaken, og på denne bakgrunn tok han initiativ til at Universitet i Bergen skulle gjennomføre en uavhengig undersøkelse av dekningen.

Olav Kobbeltveit ble i 1995 BTs første politiske redaktør, og fikk da ansvaret for avisens meningsproduksjon. Han var sentral i utformingen av BTs syn på Bybanen, og har på leder- og kommentarplass jevnlig argumentert for prosjektet - som han anser som et sivilisasjonsprosjekt for Bergen. Kobbeltveit ble sittende som politisk redaktør i åtte år, før han gikk over til stillingen som politisk kommentator i avisen.

John Lindebotten er journalist i Bergens Tidendes lokalpolitiske gruppe, med samferdsel som hovedtema. Siden bybanesaken ble satt på dagsorden er det Lindebotten som har jobbet mest med den, nesten 40 % av nyhetsartiklene om Bybanen er signert av ham. Lindebotten legger ikke skjul på at han personlig er svært positiv til Bybanen, men har ikke ønsket å la dette standpunktet skinne gjennom i journalistikken. Han har ansett Bybanen som en svært spennende journalistisk sak å dekke, og har derfor blitt en pådriver til å skrive om den.

Per Jon Odéen var frem til 2005 journalist, kommentator og lederskribent i BT, siden har arbeidsområdet hans vært interninformasjon i avisen. Odéen var i utgangspunktet positiv til Bybanen, og skrev på nittitallet ledere som argumenterte for prosjektet. Han er imidlertid

kritisk til den bybaneløsningen som ble valgt, og ble derfor motstander av prosjektet: ”Jeg er for bybane, men jeg vil ha en fornuftig bybane – så enkelt er mitt standpunkt. Nå virker det som vi har valgt det dårligste alternativet av alle”. Odéen er samtidig kritisk til BTs rolle i bybanesaken.

Gunnar Wiederstrøm har jobbet som journalist i BT siden 2000, først med lokalpolitikk, og siden med økonomi. En periode var han også i BTV, både som sjef og nyhetsanker. Wiederstrøm har skrevet mye om Bybanen, i følge ham selv har rollen hans i bybanesaken vært å ”plukke frem en del av de mer ubehagelige sakene. [...] Det har nok mer å gjøre med den journalistiske tilnærmingen min, som har vært at jeg synes det er gøyere å skrive om de triste og leie og jævlige sakene enn de snille og greie.”

Einar Aarre har siden 1999 vært avdelingsleder/nyhetsleder i BT, med ansvar for avisens dekning av lokalpolitikk, herunder Bybanen. Som leder for politisk redaksjon beskriver Aarre sin egen rolle som avdelingsleder for avisens nyhetsdekning av bybanesaken. Aarre har ønsket at BT skulle fremstå som mest mulig nøytral i sin redaksjonelle dekning, noe han mener avisen har lyktes med. Etter en omorganisering i avisen i 2006 har ansvarsområdene hans vært næring, økonomi, rikspolitikk og utenriks.

Anne-Grete Strøm-Erichsen har vært en sentral skikkelse i lokalpolitikken i en årrekke. Hun har vært aktiv i Bergen bystyre siden 1991, med verv som leder i Hordaland Arbeiderparti (97-99), varaordfører (98-99), ordfører (99-00), byrådsleder (00-03), og kommunalråd og leder av Komité for miljø og byutvikling i Bergen kommune fra 2003. Strøm-Erichsen er den enkeltpolitikeren som i størst grad har fått æren for at bybaneprosjektet ble vedtatt i Bergen bystyre, som ordfører og byrådsleder i perioden da Bybanen fikk sine avgjørende vedtak. Bybanen var Strøm-Erichsens hjertesak, som hun frontet før kommunevalgene i 1999 og 2003, til tross for advarsler om at det var en dårlig valgkampsak. Hun fikk imidlertid ros og støtte fra BT-lederne for sin lojalitet til banen.

Ove Monsen har yrkesbakgrunn fra reklamebransjen, og var en av frontfigurene bak *Aksjon for folkeavstemning om Bybanen*. Monsen er kraftig motstander av bybaneprosjektet, noe han flere ganger har gitt uttrykk for gjennom leserbrev i BT. Han er svært kritisk til måten bybanesaken er blitt dekket i BT, og mener at avisens standpunkt har farget hele avisens dekning av saken.

Gunnar Opheim er pensjonert matematikk- og fysikklærer, med et sterkt personlig engasjement for samferdsel og kollektivtrafikk. I utgangspunktet var han positiv til Bybanen, og det var først da BT i mai 2003 presenterte prosjektet gjennom kartutsnitt at Opheim ble skeptisk. Han reagerte på at det virket tungvindt, og at den brukte for lang tid til å kunne tilby et konkurransedyktig alternativ til privatbilisme. Opheim regnet på ulike løsninger, og kom frem til at dersom man fjernet skinnene og forbeholdt en egen trasé for busser istedenfor tog, ville man få et raskere, billigere og mer fleksibelt kollektivtilbud. Han ønsket å fortelle bergenserne at det faktisk fantes alternativer til det allerede planlagte, og vedtatte bybaneprosjektet. Opheim tok kontakt med BT for å få presentere sitt ”bussbybaneprosjekt” i avisen, men å komme til orde redaksjonelt på egne premisser skulle ikke vise seg enkelt.

Arne Sortevik har sittet i Bergen bystyre for Fremskrittspartiet (Frp) fra 1987 til 2001, og har siden vært i transport- og kommunikasjonskomiteen på Stortinget. Sortevik har derfor vært med og behandlet Bybanen fra det ble kommunalt utredet første gang, til det ble gitt grønt lys for prosjektet da Bergensprogrammet i februar 2006 fikk sin endelige godkjenning i Stortinget. Fremskrittspartiet er det eneste partiet som gjennom hele perioden har vært negativ til Bybanen, likevel har Sortevik opplevd det vanskelig å komme til orde med motargumentene i BT. Han mener avisen har drevet kampanjejournalistikk for Bybanen, og at BT bevisst har utelatt innvendinger og alternative løsninger, i frykt for at dette skulle utfordre bybaneprosjektet.

Gunnar Staalesen er kjent som forfatter og ”erkebergenser”, og har gått offentlig ut med sitt engasjement for Bybanen. Han har vært engasjert i saken siden den første gang kom opp på 1970-tallet, og anser Bybanen som en av de viktigste politiske spørsmålene i Bergen, avgjørende for byens fremtid, både samfunnsmessig og miljømessig. Staalesen fikk i 2003 Naturvernforbundets Miljøpris for sitt ”sterke og velformulerte” engasjement for Bybanen. Han har deltatt i bybanedebatten gjennom en rekke leserbrev både i BT og BA, og i kjølvannet av dette deltok han i debatter i NRK Hordaland, i tillegg til offentlige møter og debatter om Bybanen. Staalesen beskriver seg selv som en frittstående debattant ut fra et personlig engasjement i bybanesaken.

Kjell Werner Johansen forsker på samferdselsspørsmål ved Transportøkonomisk institutt (TØI). Johansen fikk første gang kjennskap til bybanesaken tidlig på nittitallet, da han på oppdrag fra Bergen kommune var med på å gjennomførte en analyse av samfunnsøkonomiske

virksomheter av Bybanen, målt mot det som den gangen var dagens kollektivtilbud og mot et forbedret busstilbud. Siden har Johansen gjennomført flere forskningsoppdrag som har konkludert med at Bybanen ikke nødvendigvis kan tilby den beste løsningen for kollektivtrafikk i Bergen. Han har imidlertid opplevd at forskningsresultatene ikke er blitt tatt på alvor, slik at det har vært vanskelig å få presentert dem i BT.

2.5 Intervjusituasjonen

Alle intervjuene ble foretatt ansikt til ansikt, og det var opp til informanten å bestemme hvor det skulle finne sted. Det ble under intervjuene benyttet lydbåndopptaker, slik at jeg kunne konsentrere meg om å være tilstede i samtalen og konstruere oppfølgingsspørsmål. Samtidig ble intervjuets nyanser bedre fanget opp, fordi jeg etter transkriberingen satt igjen med ordrette gjengivelser av intervjuene. Det advares i metodelitteraturen mot at båndopptak kan føre til at informantene reserverer seg og holder tilbake informasjon. Jeg opplevde imidlertid ikke at lydbåndopptakeren på noen måte hemmet samtalen, i løpet av et par minutter var den ”glemt”. Dette kan tenkes å ha sammenheng med at intervjuobjektene i stor grad var ”medievante”. Samtidig kan det at de mestrer intervjusituasjonen gi dem et fortrinn i forhold til meg som fersk medieforsker. Særlig politikere og journalister er kjent for å ha kontroll på formuleringer, retorikk og argumentasjon, og vet hvordan de skal styre et intervju. Jeg erfarte imidlertid at informantene godtok meg i forskerrollen, og lot meg beholde styringen over intervjusituasjonen.

Intervjuene utviklet seg i ulike retninger, til tross for at jeg hadde intervjuguiden som utgangspunkt. Med tanke på så ulikt utgangspunkt de ulike informantene hadde, hadde jeg heller ikke forventet at intervjuene skulle bli like. Rekkefølgen på temaene som ble tatt opp ble det stokket litt rundt på, etter som ”det ene tok det andre” underveis i intervjuet. Datamaterialet jeg satt igjen med etter å ha intervjuet BT-ansatte var på enkelte områder ulikt fra de eksterne aktørene, men jeg mener likevel å ha beholdt en felles referanseramme for intervjuene.

Informantene fikk tilbud om å få tilsendt utskriften av intervjuet i etterkant for gjennomlesning, eventuelle korrigeringer og godkjenning. De fleste ønsket å lese gjennom enten intervjuet i sin helhet, eller de sitatene som var aktuelt å bruke i oppgaven. På bakgrunn

av tilbakemeldingene valgte jeg å til en viss grad normalisere språket i direkte sitater, for at de skulle fremstå som mer lesbare. Informantene var overrasket over hvor stort avvik det var mellom deres muntlige og skriftlige språk. Et gjennomgående trekk var at de kunne stå inne for innholdet i utsagnene, men ønsket at språket skulle normaliseres for å unngå at det så ”dumt” ut. Av respekt for informantene valgte jeg derfor å fjerne gjentakelser og muntlige hjelpeord, i noen tilfeller er også ordstillingen endret for å få mer flyt i språket. Jeg har imidlertid forsøkt å bevare informantenes språklige særpreg, og har av den grunn ikke forandret på ordvalg.

Det kan argumenteres for at den best egnede metode til å studere samspillet mellom en redaksjon og omgivelsene ville være å gjennomføre en redaksjonsstudie. I så måte ville det ideelle vært å være ”flue på veggen” da hendelsene fant sted. Denne metoden ville imidlertid vært svært tidkrevende, og vanskelig å gjennomføre innenfor rammene av en masteroppgave. I bybanesaken er dessuten det toget gått, og nå i ettertid vil kvalitativt intervju være den beste tilgjengelige metoden. Fordelen med etterhåndsrefleksjoner er at informantene har fått tenkt seg godt om og reflektert. Ulempen er at jeg erfarte noen tilfeller av erindringsforskyvning, som en konsekvens av at det var snakk om hendelser som lå opptil femten år tilbake i tid. Dette opplevde jeg imidlertid ikke som noe stort problem, fordi det for det meste hendte i forbindelse med offisielle hendelser som var mulig å etterspore, som hvilket kommunevalg en episode fant sted i forbindelse med, eller når en bestemt artikkel var trykket i avisen.

2.6 Kvalitetssikring i kvalitativ metode

Begrepene reliabilitet, validitet og generaliserbarhet har sitt opphav innen kvantitative metoder, og brukes for å vurdere forskningens kvalitet (Gentikow 2005:57ff). *Reliabilitet* viser til hvorvidt forskningen er pålitelig og troverdig, noe man måler ut fra hvordan forskningsopplegget er gjennomført, gjennom både datainnsamling, bearbeiding og analyse av dataene. *Validitet* betyr gyldighet, og viser til hvorvidt det som undersøkes står i forhold til problemstillingen. Generaliserbarhet dreier seg om å ha allmenn gyldighet, slik at man kan trekke konklusjoner som går utover det fenomenet man har undersøkt (ibid).

Hovedinnvendingen mot bruk av kvalitativ metode i forskning har vært at fremgangsmåten ikke tilfredsstillende den kvantitative metodes krav til reliabilitet, validitet og generaliserbarhet (ibid:56). Det argumenteres for at utvalget av informanter er for lavt og ikke representativt,

slik at kravet om representativitet ikke oppfylles. Derfor vil heller ikke resultatene ha allmenn gyldighet eller forskningen kunne danne grunnlag for generalisering (ibid:60). Metodens fleksibilitet fører til manglende systematikk slik at dataene ikke blir sammenlignbare, og muligheten til å stille ledende spørsmål fører til sviktende reliabilitet. Fordi forholdet mellom forsker og informant er personlig og analysen hviler på subjektive fortolkninger, begrenser dessuten studiens validitet.

Det kan imidlertid diskuteres hvorvidt kvalitative undersøkelser *kan* eller *må* tilfredsstillende sin kvantitative kollegas tre ufravikelige metodekrav. Likevel kan prinsippene bak disse begrepene ha en verdi også i kvalitative forskningsopplegg. Tove Thagaard (2003) mener at man for å legitimere den kvalitative metoden må tenke nytt i forbindelse med vurdering av kvalitet. Hun ønsker å fremheve metodens særpreg fremfor å tilstrebe den kvantitative metodens forskningsidealer, og foreslår derfor å erstatte begrepene med *troverdighet*, *bekreftbarhet* og *overførbarhet* (Thagaard 2003:169). Forskningens troverdighet er et viktig mål uansett metodevalg, og viser til om forskningen er gjennomført på en tillitsvekkende måte. Bekreftbarhet dreier seg om vurdering av undersøkelsens tolkninger, at forskeren må være kritisk til egne tolkninger og grunnlaget for disse. Samtidig handler det om at tolkninger fra ulike studier kan bekrefte hverandre, ved at tolkninger gjort i ulike settinger sammenlignes og vurderes i forhold til det grunnlaget tolkningene bygger på (ibid:169f). Til tross for at kvalitative undersøkelser mangler grunnlag for generalisering, betyr ikke det nødvendigvis at resultatene ikke kan ha betydning utover den spesifikke situasjonen som er undersøkt. Det er et mål også innen kvalitativ forskning å komme frem til resultater som har betydning også utenfor ens eget prosjekt. Resultatene kan gjerne være overførbare, slik at innsiktene fra et bestemt fenomen også kan være relevant for andre lignende situasjoner (ibid:170). Selv om jeg har undersøkt en spesifikk avis` dekning av en bestemt sak, kan resultatene likevel også være relevant for lignende lokalpolitiske saker også i andre aviser det vil være naturlig å sammenligne med Bergens Tidende.

3. Pressens roller og relasjoner

I dette kapittelet vil ulike teoretiske perspektiv som legges til grunn for analysen av intervjumaterialet presenteres. Den historiske utviklingen hvor mediene er gått fra å være redskaper for de politiske partiene til å bli selvstendige aktører, og hvordan dette har påvirket det journalistiske produktet, vil drøftes. Deretter vil jeg gå nærmere inn på hvilke oppgaver samfunnet forventer at pressen skal ivareta. Avslutningsvis vil forholdet mellom journalister og kilder diskuteres.

3.1 Pressens meninger

3.1.1 Partipressen

Partipresse betegner et pressesystem med nært samarbeid både organisatorisk, økonomisk og politisk mellom politiske partier og aviser (Bjerke 2001:11). Dette kjennetegnet norsk journalistikk i en hundreårsperiode fra 1880-tallet, og bindingene mellom de politiske partiene og pressen var sterke og varte lengre her i landet enn i mange andre land (Ottosen et al. 2002:124). Avisene ble i Norge institusjoner før partiene, men kampen om parlamentarismen og dannelsen av de politiske partiene førte til at mange aviser ble tilknyttet organiserte politiske retninger (Allern 1996:54). I *partipressetiden* fungerte avisene som organer for partiene, med den hensikt å bringe politikken ut til velgerne på en måte som kunne øke partiets oppslutning (Bjerke 2001:7ff). Gjennom partipressen ble avisene meningsbærere, noe som representerer et brudd med presseetikkenes vektlegging av uavhengighet (Eide 2000:195).

Slutten av 1800-tallet og starten av 1900-tallet regnes som norsk presses store ekspansjonsperiode, da alle større byer fikk egne aviser. Avisene ble den viktigste kanal for politisk debatt, og den primære målsetningen var politisk heller enn journalistisk (Ottosen et al. 2002:37). Både avisene og partiene kunne dra nytte av samarbeidet dem imellom. Gjennom avisene fikk partiene et talerør, og var sikret en direkte kommunikasjonskanal ut til velgerne (Allern 1996:54). Samtidig bidro partienes økonomiske støtte til å holde liv i avisene, og ved å markere partitilknytning sikret avisene seg samtidig lesere ved at ble partiets tilhengere avisens lesere (Ottosen et al. 2002:59f).

Avisene ble partienes middel for å oppnå politisk makt, og deres selvstendige oppgave som nyhetsformidler var underordnet det politiske oppdraget (Dahl & Bastiansen 2000:94).

Avisenes nære forhold til partiene og det faktum at de primært konkurrerte om velgere, fikk store konsekvenser for journalistikken. De journalistiske prioriteringene måtte vike for de politiske, og journalistikken tok ikke mål av seg å være verken uavhengig, kritisk eller objektiv (Ottosen et al. 2002:125f). Avisene var preget av mye politikk og meningsstoff, og det fantes gjerne flere lederartikler i hver avis. Likevel ble blomstringstiden for den meningsbærende presse en meningsundertrykkende presse, fordi bare bestemte politiske meninger fikk komme til orde. Pressen var ingen nøytral forvalter av den offentlige samtale og garantist for at ulike røster fikk komme til orde i samfunnsdebatten, som er en betingelse i et fungerende demokrati (Eide 2000:196). Det politiske og samfunnsmessige stoffet ble filtrert gjennom et politisk grunnsyn, og folk som ikke hadde tilknytning til partiet hadde problemer med å komme til orde med alternative oppfatninger (Ottosen et al. 2002:12). Det journalistiske utvalget ble i stor grad bestemt av avisens partitilknytning, og avvikende meninger ble oftest utelatt. I et slikt perspektiv var ytringsfrihetens vilkår begrenset under partipressen. Likevel var pressen på mange måter differensiert, fordi avisenes ulikhet i politisk ståsted og orientering økte mangfoldet (Allern 1996:56). Aviser med ulike partitilknytninger konkurrerte i hver by, og kunne til sammen tilby et variert bilde av både politikken og samfunnet vinklet fra ulike politiske ståsteder (ibid:126). Allern (1996:56f) påpeker at vi her i landet trolig ikke ville hatt en like allsidig presse i dag uten den historiske tilknytningen mellom avis og parti, fordi mange aviser ikke ville klart å opprettholde virksomheten i mellomkrigstiden, eller starte opp igjen virksomheten etter andre verdenskrig, uten partienes økonomiske støtte.

3.1.2 Profesjonalisering og avpartifisering

En profesjonalisering av norsk presse så dagens lys i etterkrigstiden, da journalistene fikk en egen utdanning og fagorganisasjon. Det fant sted en nytenkning omkring hva journalistisk virksomhet burde være, og et ønske om å spille en samfunnsrolle vokste frem (ibid:221). Den faglige bevisstgjøringen førte til et ønske om en politisk uavhengig journalistikk, og det ble stilt strengere krav til integritet, etikk og åpenhet (Simensen 1999:99). Etter frigjøringen fra partimakten ble den politiske journalistikken gradvis mer kritisk og uavhengig (Eide 2000:220f). I følge Allern (1997:25f) har denne profesjonaliseringen ført til en mer kritisk journalistikk, samtidig som faglig debatt omkring presseetikk, kildevern og kildekritikk vies større oppmerksomhet. Fra å være passive kanaler for de politiske partiene gikk pressen gradvis over til å bli en arena åpen for ulike synspunkter.

Avpartifiseringen av norsk presse må imidlertid ikke forveksles med en *avpolitisering*. Selv om pressen ved inngangen til 2000-tallet var løsrevet fra de *partipolitiske* båndene, fantes det fortsatt *politiske* bånd (Ottosen et al. 2002:200). Avisene er fortsatt politiske i sitt innhold, men ikke partipolitiske på samme måte som tidligere. Avisene ble verken nøytrale, upolitiske eller verdiløse da de opphørte å være partiorganer (Simensen 1999:11). Paul Bjerke (2001:6) argumenterer for at pressens partihistorie har hatt en tydelig effekt på avisenes politiske profil i dag. Dette forklarer han med at deres politiske tradisjon henger igjen både i redaksjonen, organisasjonen og i forholdet mellom avis og leser, selv om den organisatoriske tilknytningen mellom parti og avis er forsvunnet (ibid:8). Deler av den gamle politiske kulturen sitter fortsatt ”i veggene” i form av standpunkter, tradisjoner og holdninger (Allern 1997:26). Avisene tar i dag stilling i politiske spørsmål ut fra sitt politiske grunnsyn, formulert i formålsparagrafene. Disse viser at de fleste aviser har beholdt sitt ideologiske ståsted fra partipressetiden, og fortsatt befinner seg i samme politiske sfæren. Mens de tidligere høyreavisene gjerne har til formål å ”fremme et konservativt samfunnssyn”, ønsker de gamle arbeideravisene å forankre sin journalistikk i ”arbeiderbevegelsens ideer om frihet, demokrati og likeverd” (Ottosen et al. 2002:200f).

3.1.3 En politisk presse

Empiriske undersøkelser har vist at avisene på slutten av 1990-tallet fortsatt tok klare partipolitiske standpunkt, på grunnlag av avisens grunnsyn og formålsparagraf. Paul Bjerkes undersøkelse ”*En politisk vits*” (1999) av pressedekningen rundt stortingsvalget i 1997, viste at avisene fortsatt fulgte sine tradisjonelle grunnsyn. De politiske skillelinjene fra partipressetiden var kun i liten grad endret (ibid:76). Bjerkes *Fortsatt partipresse?* (2001) tok for seg pressedekningen under regjeringskrisen i 2000. Undersøkelsen bekrefter at partihistorien har betydelig innvirkning på avisenes politiske profil, også etter overgangen til det nye århundret (ibid:36). Den politiske tilhørigheten lar seg ikke fjerne, trass i at den organisatoriske tilknytningen mellom parti og aviser ikke lengre eksisterer. Bjerke argumenterer for at avisene ikke er så uavhengige som det hevdes, fordi den såkalte avpartifiseringen verken har ført til endret grunnholdning i avisene eller at de avstår fra å ta partipolitisk standpunkt (ibid:100). Han mener at den utbredte oppfatningen av at pressen ikke lengre har en partipolitisk profil må nyanseres, fordi avisene i hovedsak ender opp med å ”støtte sine gamle politiske venner og kritisere sine gamle politiske fiender” (ibid:36). Sigurd

Allern (1996) mener at avpartifiseringen til en viss grad førte til en avideologisering av pressen, noe som har gitt avisene mindre tydelige politiske profiler. Dette gjelder særlig av de gamle Venstre-avisene, som ”stort sett flyter rundt i den borgerlige hovedstrømmen, uten noe spesielt særpreg. *Bergens Tidende* har knapt nok lenger noen oppfatning om hva som er 'profilen'” (ibid:12).

Kravet om å skille mellom nyhet og kommentar er blitt viktigere etter avisens løsrivelse fra partiene (Bjerke 1999:10). Pressen opererer i dag med et klart skille mellom de meningsbærende leder- og kommentarartiklene på den ene siden, og oppslag på nyhets- og reportasjeplass som forventes å være korrekte og saklige på den andre. De journalistiske idealene tilsier at avisens politiske profil skal komme frem i ledere og kommentarer, men holdes borte fra nyhetsdekningen (Bjerke 2001:21).

3.2 Pressens samfunnsrolle

Gjennom offentlige utredninger, som stortingsmeldinger og NOU-rapporter, er mediene tildelt fire nøkkelfunksjoner (Allern 1997:81ff). *Informasjonsfunksjonen* dreier seg om å formidle nyheter, slik at borgerne settes i stand til å ivareta sine demokratiske rettigheter. Mediene skal gjennom *dagsordenfunksjonen* sette saker på dagsorden, og slik influere hva opinionen er opptatt av. Samtidig skal mediene ivareta *arenafunksjonen*, de skal være en arena for debatt og opinionsdannelse. Sist men ikke minst følger mediens *overvåkingsfunksjon*, hvor de er satt til å kritisk granske myndighetene og øvrige makthavere i samfunnet.

Presseorganisasjonene har selv formulert hvilke roller pressen skal ivareta i Vær Varsom-plakaten. I følge punkt 1.2 er pressenes samfunnsrolle å gi informasjon og være en arena for debatt og samfunnskritikk, hvor ulike syn kommer til uttrykk. Forvalterne av disse oppgavene er i praksis journalistene. Journalistikken vil preges av faktorer både på aktør- og strukturnivå, fordi den er et resultat av en kombinasjon mellom avisens historiske tradisjoner og enkeltjournalisten, som må innrette seg etter avisens redaksjonelle linje samtidig som han har et kreativt spillerom innenfor gitte rammer.

Idealet om pressen som *fjerde statsmakt* går igjen både i Vær Varsom-plakaten, det journalistiske normsystemet, offentlige utredninger og politiske erklæringer. Det sentrale bak denne tanken er at nyhetsmediene representerer en kritisk ”motmakt” til de egentlige

statsmaktene, den lovgivende, utøvende og dømmende myndighet, og skal kontrollere makthaverne på folkets vegne (Allern 1996:39). En beslektet metafor som viser til mediernes funksjon som kritiske overvåkere av makthaverne i samfunnet, er *vaktbikkjefunksjonen*. Mediene er satt til å fylle en viktig politisk oppgave ved å påtale overgrep og misforhold i samfunnet (ibid:39). Disse rollene understrekes i Vær Varsom-plakatens 1.4: ”Det er pressens rett å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold”.

3.2.1 Pressen som selvstendig aktør

Som en følge av avpartifiseringen gikk avisene fra å være passive kanaler for de politiske partiene til å bli en arena åpen for ulike synspunkter, noe som førte til at avisene fikk en politisk rolle uavhengig partiene. Det skulle imidlertid ikke gå lang tid før pressen ikke lenger var tilfreds med bare å være en arena for andre aktører (Østbye 1997:223). Avisene utviklet seg gradvis til å bli uavhengige politiske aktører, denne selvstendighet har ført til at de heller enn å gjenspeile politikernes prioriteringer ønsker å sette sin egen dagsorden. Mediene er blitt selvstendige aktører som tar initiativ ikke bare til å reise saker, ta standpunkt og argumentere for disse, men også kommer med egne forslag til løsninger (ibid:219f). Mens det er bred enighet om at pressen bør informere, være en arena for debatt og fungere som vaktbikkje, er denne rollen som selvstendig aktør mer kontroversiell (Røssland & Østbye 2006:6). Man frykter at denne aktørrollen kan gå utover mediernes allment verdsatte funksjoner dersom den blir for fremtredende. Informasjonsfunksjonen kan bli skadelidende fordi de alternative oppfatningene og motargumentene kanskje ikke kommer frem i lyset. Arenafunksjonen kan svekkes dersom avisen nedprioriterer leserbrev som går mot standpunktet. Samtidig advares det mot at den kritiske journalistikken kanskje ikke vil få like gode kår, fordi det ikke inspireres til å drive kritisk journalistikk på de sakene avisen argumenterer for (ibid).

3.3 Journalistene og kildene

Et underliggende premiss for all nyhetsformidling er tilgang til informasjon. Kildene spiller her en nøkkelrolle, ved at de bidrar med tips, opplysninger eller vurderinger av aktuelle saker (Allern 1997:108). Journalistene er avhengig av kilder som kan forsyne dem med informasjon, som de kan bearbeide til artikler eller reportasjer. Denne avhengigheten er imidlertid gjensidig, kildene trenger også mediene for å få oppmerksomhet (Allern 1996:155).

3.3.1 Kildenes makt

Til tross for at det er i redaksjonene de endelige avgjørelsene om hva som trykkes eller sendes på luften, er dette bare sluttleddet i en sammensatt prosess, hvor en rekke ulike aktører søker å påvirke mediens dagsorden (Allern 1997:11). Kildene innehar en sentral posisjon i nyhetsproduksjonen, ettersom de sitter på den informasjonen journalistene innhenter, bearbejder og videreformidler. Kildene tilbyr informasjon som fremmer deres interesser, publiserer deres ideer, eller i enkelte tilfeller, bare får ansiktet deres i nyhetsbildet (Gans 1980:117). Kilden kan imidlertid bare gjøre seg tilgjengelig, det er journalisten som avgjør hva og hvem som slipper gjennom i nyhetsbildet.

I norsk medieforskning har ofte en *bytte-modell* blitt lagt til grunn for forståelsen av samspillet mellom journalist og kilde (Eide 1992:121, Allern 1997:115). Det sentrale i denne forståelsen er at informasjon byttes mot oppmerksomhet. Journalisten kontrollerer tilgang til et publikum som kilden ønsker å nå frem til, samtidig som kilden sitter på informasjon eller kompetanse som journalisten er interessert i. Slik er det snakk om et bytte som begge parter drar nytte av, ved at journalisten får informasjon, mens kilden får oppmerksomhet omkring en sak. Dette omtales imidlertid ikke offisielt som et bytte, fordi journalistiske normer vektlegger redaksjonens uavhengighet i forhold til kildene (Allern 1997:116).

Herbert Gans (1980:117) beskriver forholdet mellom journalister og kilder som en *drakamp*, fordi kildene og journalistene gjensidig prøver å beherske hverandre. Han mener at den viktigste enkeltfaktoren for at kilden skal lykkes er evnen til å tilby egnet informasjon til journalisten. Kildens posisjon, motiv og geografisk og sosial nærhet til journalisten er også viktige faktorer (ibid). I sin studie av kildebruk i amerikanske nyhetsorganisasjoner benyttet Gans *tangoen* som metafor for forholdet mellom journalist og kilde (ibid:116). For at det skal bli noe dans er begge gjensidig avhengige av hverandre, den ene parten må føre, og ifølge hans argumentasjon er kilden oftest den ledende parten.

Sigurd Allern (1997) fremhever kildenes makt, og interesser knyttet til nyhetene: ”Nyhetsmedier og journalister velger altså sine kilder, men kildene velger også nyhetsmedier og journalister. Profesjonelle kildeorganisasjoner arbeider målrettet for å påvirke hva som blir nyheter, hvordan det blir nyheter, og når det blir nyheter” (Allern 1997:109). Martin Eide (1992:120) argumenterer for at mange kilder er så rutinerte at de ofte utspiller journalistene og selv tar over region. ”Like mye som kildene har nyhetens interesse, har kildene interesser

knyttet til nyhetene” (ibid). Samtidig mener Eide at man ikke skal overvurdere kildens makt på bekostning av journalistens, fordi det til syvende og sist tross alt er journalisten som avgjør hva som kommer på trykk. Kilden har ikke krav på omtale, og journalisten har mulighet til å operere på tvers av kildenes interesser. Samtidig må en ta i betraktning at på lang sikt er det viktig for journalisten å ha et godt forhold til sine kilder, slik at han i andre sammenhenger får informasjon og uttalelser når han har behov for det. Dersom kilden ikke er tilfreds med fremstillingen av seg og sin sak, kan han velge å samarbeide med en annen avis eller journalist ved neste anledning.

Kildenes innflytelse over nyhetsmedienes prioriteringer og innhold kan potensielt være problematisk i forhold til idealene om en kritisk, fri og uavhengig journalistikk (Allern 1997:405). Allern påpeker at det lett blir en familiær tone mellom journalister og kilder, og advarer mot at vaktbikkjefunksjonen kan svekkes når journalistene er på fornavn med de makthaverne de er satt til å overvåke kritisk (Allern 1996:154). Journalisten må vokte seg mot at det tette kildeforholdet fører til kildestyring, som igjen kan lede til enkildejournlistikk, hvor journalistene blir kildenes lojale formidlere, og nyhetsdekningen primært består i å formidle kildenes utspill (ibid:149).

3.3.2 Kildehierarkiet

Kildenes tilgang til journalistene reflekteres i følge Herbert Gans av samfunnets makthierarki, derfor er hvem du er og hvilken posisjon du har av stor betydning for ditt kildepotensial i nyhetsmediene (1980:119). Mens USAs president til enhver tid vil ha umiddelbar tilgang til alle medier, får ”mannen i gata” normalt ikke tilgang til mediene uten en usedvanlig dramatisk historie.

Sigurd Allern skiller i sin doktorgradsavhandling *Når kildene byr opp til dans* (1997:111) mellom ulike typer kilder. Kildene kan representere bedrifter eller organisasjoner, eller bare seg selv og sitt budskap, som de mener fortjener offentlighetens søkelys. Nyhetsjournalistikkens primære kilder kalles av Eide (1992:125) *elitekilder*, Ericson et al. (1989) *autoriserte vitere*, og av Allern (1997) *profesjonelle kildeorganisasjoner*.⁹ Fellesnevneren er at disse kildene representerer bedrifter, organisasjoner, institusjoner, departementer eller etater. Kildene er profesjonelle, og informasjons- og påvirkningsarbeid

⁹ Videre i oppgaven vil jeg benytte Allern (1997) sine kildebegreper.

ivaretas av spesialiserte medarbeidere, slik at informasjonen som formidles er tilrettelagt og trenger lite journalistisk bearbeiding. Å benytte slike kilder blir derfor lettvinnt for journalister i konstant tidsnød, samtidig som informasjonen fremstår som mer troverdig:

En journalist som ønsker å unngå anklager om ensidighet og unøyaktighet vil – både i redaksjonens og publikums øyne – stå sterkere hvis opplysninger og uttalelser er knyttet til personer med posisjoner som gir oss grunn til å tro at de vet hva de snakker om. Ikke minst gjelder dette byråkratiske kilder, representanter for myndigheter, fagetater og organisasjoner som på grunn av sin offisielle status forutsettes å besitte nøytral fagkunnskap. (Allern 1997:108f)

Profesjonelle kildeorganisasjoner begrenses til å være: ”en felles betegnelse på de store aktørene i næringsliv, offentlig liv og politikk som har egne avdelinger og spesialister som tar seg av intern informasjon, mediekontakt og andre former for *public relations*” (Allern 1997:111). Denne definisjonen inkluderer regjeringen, forvaltningsorganer, konserner, store organisasjoner og andre som forvalter politisk eller økonomisk makt.

Andre kildeorganisasjoner defineres til å være ”organisasjoner, grupper, aksjonskomiteer og lignende som i noen tilfeller er aktive i forhold til nyhetsmediene og offentligheten, men som ikke forvalter store ressurser og heller ikke har noe profesjonelt PR-apparat med egne informasjonsavdelinger” (ibid). I denne gruppen finner man fagforeninger, interesseorganisasjoner og komiteer som kjemper for spesielle saker. Disse kan både ha aktiv medieorientering eller forholde seg passive i forhold til nyhetsmediene, og blir kilder først dersom de oppsøkes av journalister.

Personlige kilder blir da ”enkeltmennesker som overfor nyhetsmediene ikke representerer en institusjon, organisasjon eller formelt organisert kampanje, men som har kunnskaper, erfaringer eller tips som kan ha nyhetsmessig interesse” (ibid). Disse enkeltindividene har en sak de brenner for, et budskap de ønsker oppmerksomhet omkring, eller en personlig erfaring de mener har offentlighetens interesse (ibid:16). Under denne gruppen hører tilfeldige vitner, enkeltpersoner med spesialkunnskaper på et felt, eller som ønsker offentlig søkelys på en bestemt sak. Disse kildene har vanligvis vanskeligere for å bli tatt seriøst enn de profesjonelle.

3.3.3 Ulike kilderelasjoner

Noen kilder oppsøker på eget initiativ mediene med nyhetstips eller et budskap de ønsker offentlig oppmerksomhet omkring. Andre kontaktes av journalister som ønsker opplysninger om, eller kommentarer til en bestemt sak (ibid:108). Fordi forholdet mellom kilder og journalister er svært sammensatt argumenterer Allern (1997) for at det vil være nyttig å skille mellom de ulike relasjonstypene. Relasjonene mellom journalister og kilder grupperes derfor i fire hovedtyper, de ulike relasjonstypene kan imidlertid ofte kombineres i praksis.

”Forhandlingsrelasjoner er basert på at begge parter handler strategisk for å oppnå en fordel, uten at det skjer noe ordinært kjøp og salg av informasjon” (ibid:112). Dette er den vanligste relasjonen mellom profesjonelle kildeorganisasjoner og nyhetsmedier, en relasjon som gir utbytte for begge parter. Journalisten avhenger av nyhetssaker, som betinges enten av aktiv innhenting av informasjon fra journalistens side, eller tips og informasjon fra en kilde, som i sin tur kan bearbeides til nyheter. Samtidig kontrollerer journalisten tilgangen til offentlighetens søkelys som kilden er interessert i for å nå frem med sitt budskap. Denne relasjonen bygger på et gjensidig ønske om å opprettholde et godt forhold. Journalisten kan velge å ikke følge opp tips og intervju tilbud, da det skal være redaksjonens uavhengige beslutning hvilke nyheter som publiseres (ibid). Kilden kan på sin side unngå å være tilgjengelig når journalisten ønsker informasjon, eller svare ”ingen kommentar” når journalisten tar kontakt.

Uegennyttige relasjoner bruker Allern (1997:113) ”som en betegnelse på forhold mellom en nyhetskilde og en journalist som bygger på en gjensidig forståelse av at publisering i en bestemt sak er ’i allmennhetens interesse’”. Her finner samarbeidet mellom journalist og kilde sted på bakgrunn av en felles forståelse for at saken fortjener offentlig søkelys. Kildens motivasjon for å tilby journalisten informasjonen er at han mener den fortjener offentlig oppmerksomhet.

Rettighetsrelasjoner brukes ”som betegnelse på en relasjonstype der kilder eller journalister har bestemte rettigheter vis-à-vis hverandre, enten gjennom lovgivning, på grunnlag av andre typer beslutninger eller ut fra en normstyrt praksis” (ibid). Offentlighetsloven gir eksempelvis allmennheten adgang til offentlige dokumenter, som er viktig kildemateriale.

”Kommersielle markedsrelasjoner er basert på kjøp og salg, dvs. et vanlig økonomisk bytteforhold” (ibid). Kommersielt informasjonsmarkedet består av nyhetsbyråer eller selskap som selger journalistisk bearbeidet informasjon, eller privatpersoner som ”selger” sin historie eller private fotografier.

3.3.4 Erfaringer og forventninger

Hans Robert Jauss' begrep *forventningshorisont* er hentet fra litteraturteorien, og viser til det settet med forventninger leseren møter en tekst med. Kunnskaper og erfaringer danner grunnlaget for disse forventningene, hvordan teksten oppleves og vurderes avhenger derfor av mottagerens bakgrunn og tidligere erfaring. Forventningshorisonten er et system av referanser, en tekst leses derfor ikke i et vakuum, men vekker leserens forventninger gjennom tekstlige konvensjoner (Jauss 1982).

I tråd med denne tankegangen vil leserne møte Bergens Tidende med en forventningshorisont basert først og fremst på deres kunnskaper om, og tidligere erfaringer med avisen. BT som avis, som en del av norsk pressehistorie, kan også danne grunnlag for forventninger hos leseren. Disse baserer seg på profesjonsetiske og normative idealer knyttet til uavhengighet, og kan føre til forventninger omkring journalistikken og hvilken rolle avisen skal spille. I tillegg vil leseren ha en rekke mer spesifikke forventninger til BT som institusjon, i forhold til avisens posisjon og rollen den spiller i Bergen, som byens største og mest dominerende avis. Dette kan føre til ulike forventninger til hvilken rolle BT skal spille i byen. Avisens historie og tradisjon fører derfor til antagelser og forventninger, noe som kan føre til at enkelte fortsatt betrakter BT som en venstreavis. Erfaringer av mer personlig karakter kan også spille inn, som inntrykk av den enkelte journalisten, basert på personlige møter eller hva han tidligere har skrevet i avisen. Alle disse forventningene lever samtidig hos både interne og eksterne aktører, og legger grunnlaget for avisens relasjoner til sine omgivelser. De ligger til grunn for møtene mellom journalist og kilde, og vil legge premisser for hvordan relasjonene dem imellom vil arte seg.

4. Bybanejournalistikk

I dette kapitlet blir BTs dekning av bybanesaken beskrevet gjennom både interne og eksterne aktørers opplevelser av den. Valg som ble gjort i redaksjonen i forbindelse med bybanesaken vil undersøkes nærmere, med tanke på hvilke konsekvenser de fikk for dekningen. Hvorfor avisens dekning ble slik den gjorde, og hvorvidt avisens standpunkt på lederplass påvirket den redaksjonelle dekningen, vil drøftes.

4.1. BTs dekning av bybanesaken

Bybanen har i Bergens Tidende vært betraktet som en svært viktig lokalpolitisk sak i en årrekke, og sakens høye prioritering i avisen har gitt seg utslag i en omfangsrik dekning. BT har fulgt den politiske prosessen og kommunale planleggingen, parallelt med egeninitierte reportasjereiser for å se på bybaner i andre byer. Gjennom å skrive mye om prosjektet har avisen ønsket å vekke interesse for Bybanen i offentligheten, og signalisere at det er en viktig sak. I perioder med få nye hendelser i saken har avisen prøvd å holde liv i den, slik at saken ikke skulle gå i glemmeboken verken blant bergenserne eller byens politikere.

4.1.1 Entusiasme på lederplass

Bergens Tidende tok tidlig standpunkt for Bybanen på lederplass, men formulerte seg til å begynne med i forsiktige vendinger. Anna Elisa Tryti relanserte ideen om skinnegående kollektivtrafikk i Bergen 2. januar 1992, og dagen etter slås det fast på lederplass at ”Ideen om bybane er fristende”. Tre dager senere står det å lese på samme plass at ”intet ville være mer gledelig enn om man fikk et banesystem som gjorde Bergen til en bedre og mer effektiv by”. De neste årene bekrefter avisen med jevne mellomrom sin støtte til prosjektet, og argumentasjonen blir stadig mer entusiastisk. 21. februar 1996 slår avisen på lederplass fast at det er ”praktisk talt umulig å tenke seg kollektivtransport i Bergen uten en bybane”. Daværende politisk redaktør, Olav Kobbeltveit, beskriver BT som *entusiastisk og veldig for Bybanen*: ”Vi begynte å se det nærmest som et sivilisasjonsprosjekt, at en by som Bergen *må* ha en bane...”

Den kvantitative undersøkelsen av BTs bybanedekning konkluderte med at ”det er ingen tvil om at Bergens Tidende på lederplass har stilt seg positivt til Bybanen gjennom hele beslutningsprosessen” (Røssland & Østbye 2006:20). I løpet av fjortenårsperioden

undersøkelsen dekker (1992-2006) trykket avisen 128 leder- og kommentarartikler om Bybanen, alle positive (ibid:29). Kobbeltveit forklarer at avisens overordnede tanke var at Bybanen var et godt prosjekt, derfor så man heller ikke grunn til å kritisere det på lederplass. John Lindebotten karakteriserer BT på lederplass som en ”heiagjeng” for Bybanen, og mener at ”Når Bergens Tidende går inn for dette på lederplass, så er det klart at det er avisen sitt mål å få Bybanen vedtatt, realisert og bygget og satt i drift.”

4.1.2 Redaksjonell dekning – upåvirket av avisens meninger?

BT ønsker som avis å være en aktør med sterke meninger, som blir lagt merke til, og som setter dagsorden i politiske spørsmål. Samtidig legges det stor vekt på at den redaksjonelle dekningen ikke skal påvirkes av hva avisen mener på lederplass. Olav Kobbeltveit understreker at ”I prinsippet er det ikke slik at det vi mener på lederplass skal vise vei i journalistikken”. Avisen opererer med et klart skille mellom de meningsbærende leder- og kommentarartiklene på den ene siden, og oppslag på nyhets- og reportasjeplass, som skal være korrekte og saklige, på den andre:

Jeg synes det er veldig viktig at BT er aktør på det meningsområdet i en så viktig lokalpolitisk sak, og at BT har et verdistandpunkt i en sånn sak. Men det skal være også et stykke derfra til nyhetsjournalistikken vår. Vi må håndtere begge deler profesjonelt. Og det ville ikke være bra hvis vi drev med propagandajournalistikk for det ene eller andre standpunktet. [...] Vi skal være en aktør i den forstand at vi setter dagsorden for diskusjonen og for nyhetsformidlingen. Vi skal ha de beste nyhetene enten de er for eller imot. Vi skal ha de mest interessante artiklene enten de er for eller mot. Og vi vil gjerne bli lagt merke til, og våre nyhetsartikler og opplysninger vi bringer frem, skal svært gjerne bli diskutert både av folk og i Bergen bystyre og på Stortinget. (Einar Aarre, 8.2.07)

John Lindebotten understreker at journalistene skal ”gi blanke blaffen” i hva avisen mener på lederplass, og at det ikke skal styre deres prioriteringer i dekningen av saken. Lindebotten er sikker på at han ville dekket bybanesaken på samme måte selv om BT hadde gått mot prosjektet. Gunnar Wiederstrøm presiserer at avisens standpunkt ikke fører til at det blir lagt noen føringer for nyhetsdekningen: ”Jeg har aldri som journalist i Bergens Tidende opplevd at jeg ikke får skrive om en sak med en bestemt inngang, for eksempel en kritisk vinkling av Bybanen, fordi BT på lederplass har forsvart Bybanen.” Likevel er Wiederstrøm av den oppfatning at avisen i større grad burde følge opp standpunktet også i den redaksjonelle dekningen: ”Jeg synes vel kanskje at vi noen ganger i forhold til store og viktige saker burde kunne tørre å være mer tydelige også på reportasjeplass. [...] Jeg tror at hvis avisen åpent gir uttrykk for at den er en aktør som har tatt et standpunkt og som driver frem en sak, så synes

jeg at det er ganske uproblematisk.” Wiederstrøm mener at målet helliger middelet, slik at journalistikk som grenser til kampanje kan forsvares så lenge formålet er godt:

Jeg har ikke noen skrupler med å bruke plassen til den typen gode formål, det har jeg ikke. Men det blir jo en diskusjon da, selvfølgelig, og jeg tror folk flest oppfatter at det er en riktig måte å bruke avisen på. Men jo mer kontroversielt standpunktet blir, jo sterkere oppfatningen folk blir blant leserne og folk flest av at det man holder på med er helt galt, jo vanskeligere blir det å drive kampanjejournalistikk. Men jeg skulle gjerne hatt kampanjejournalistikk for mer utviklingshjelp, for reduksjon i CO₂-utslipp, og ja, det hadde ikke plaget meg et sekund. Men jeg ser at avisen kan havne i et veldig dilemma i forhold til leserne om avisen systematisk driver kampanjejournalistikk på saker der leserne er veldig uenige. (Gunnar Wiederstrøm, 13.11.06).

John Lindebotten er av den oppfatning at pressen har en rolle å spille som ”pådriver”, en rolle BT i følge ham har tatt på seg i bybanesaken:

Samtidig har også pressen, mener jeg, en rolle å spille som pådriver. Det er en rolle som pressen bør ta på seg hvis det oppstår saker som en avis, eller en redaksjon mener er viktig og som bør fremmes. Da mener jeg at pressen har en oppgave der – å være med og fremme slike saker.[...] Hvis det er avisens overbevisning om at dette er til det beste for byen, så synes jeg det vil være feil for avisen å bare innta en fullstendig nøytral holdning og ikke ha mening i det hele tatt. (John Lindebotten, 19.2.07).

Lindebotten mener det ligger i BTs holdning å ”drive frem” saker som avisen anser som viktige, og forklarer hvordan han bidro til å gjøre nettopp dette i forbindelse med Bybanen:

Jeg ble vel umiddelbart interessert da ideen kom opp om en bane på overflaten. Deretter var det jo fristende, selvsagt, å prøve å drive frem en slik sak. Ikke bare for sakens egen del, men også rent journalistisk ville det være spennende å se hvor langt fram en kunne drive en slik sak, ved å skrive om den og holde saken varm, hvor langt prosessen kunne komme – kanskje helt frem til realisering. Det er litt av det samme vi føler nå når vi er begynt å skrive om lyntog. Også det en kolossalt spennende idé, der også ligger spenningsmomentet hos oss, det ligger jo i hvor langt en slik kan komme, i kommune, i fylke og naturligvis først og fremst i Stortinget. Vi akter ikke å slippe det temaet før vi ser at siste håp er ute. Og der har jo også Bergens Tidende på lederplass tatt klart til orde for at noe slikt må vi få, så det ligger jo også i Bergens Tidendes holdning at vi skal prøve å drive frem saker. Det er litt av den samme prosessen vi er begynt på nå som vi begynte på med Bybanen på den tiden. (John Lindebotten, 19.2.07)

Lindebottens motivasjon for å ”drive frem” saker er todelt. For det første ønsker han å prøve ut den journalistiske makten, ved å løse en sak fra idéstadiet, og gjennom den politiske beslutningsprosessen frem til realisering. Samtidig ønsker å oppnå et bestemt resultat, nemlig å få Bybanen vedtatt. Både Lindebotten og Wiederstrøm uttrykker et ønske om å utrette noe med journalistikken. De er helt bevisst på at de som journalister i BT har makt, og at det de skriver, eller ikke skriver, kan få politiske konsekvenser. Denne makten vil de bruke til å sette saker på dagsorden, og påvirke hvilken retning saken skal utvikle seg i. Wiederstrøm bruker også uttrykket kampanjejournalistikk, noe han ikke mener er problematisk så lenge formålet er godt, men samtidig innser han at avisen kan komme i et dilemma i forhold til leserne i

kontroversielle saker. De ulike aktørene i BT har tilsynelatende ulike oppfatninger av hvordan skillet mellom nyhet og kommentar skal håndheves. I teorien understrekes det at dette skillet er absolutt, men i praksis viser det seg at enkelte mener at avisen bør våge å *være mer tydelig* også på reportasjeplass. Så lenge man internt i BT tolker dette skillet ulikt, er det rimelig å anta at dette gir et sprikende inntrykk til leserne, slik at skillet fremstår som uklart.

Arne Sortevik opplever det også som BTs linje å "kjøre" saker, og trekker i likhet med Lindebotten frem andre samferdselsspørsmål, i tillegg til Bybanen, som eksempler. Sortevik anser dette som kampanjejournalistikk, noe han synes er problematisk fordi avisens holdning fører til at sakene ikke får en balansert dekning:

Bergens Tidende bestemte seg veldig tidlig for at Bybanen var et godt prosjekt som de ville støtte. Men når det gjelder Bergens Tidende, så er ikke det spesielt i samferdselsspørsmål. De har det sånn, det ser ut til å være deres linje. Enten det gjelder Bybanen, det er Hardangerbroen, eller nå det siste som de kjører på: nemlig lyntoget, denne sørnorske høyhastighetsringen. De har bestemt seg, og de kjører det akkurat som de har kjørt Bybanen. Flotte, fine bilder av bybanetog i byer vi har lite til felles med, og er overbevist om at dette blir en bra løsning, og har bestemt seg for det. Og det er kampanjejournalistikk, det er en sånn jubajournalistikk, man hauser det opp og jubler over noe som man ikke er villig til å plukke litt nærmere i, og se på svakhetene knyttet til. (Arne Sortevik 4.1.07)

Sorteviks oppfatning av at avisens aktive aktørfunksjon kan få uønskede konsekvenser for journalistikken, er helt i tråd med Østbye (1997) sine advarsler. Fordi avisen blir så fokusert på å få gjennomslag for saken, kan det gi den kritiske journalistikken dårlige kår. Det er nettopp dette Sortevik kritiserer BT for, at de i sin dekning av bybanesaken ikke har sluppet til motargumentene og de alternative oppfatningene, fordi de har konsentrert seg om å "kjøre" Bybanen.

4.1.3 Konsekvenser av BTs bybanelinje

I teorien skal det altså ikke finnes noen sammenheng mellom avisens meninger på leder- og kommentarplass på den ene siden, og den redaksjonelle dekningen på den andre. Dette skillet er imidlertid ikke alltid like uproblematisk å opprettholde i praksis, og BT er blitt beskyldt for å la sitt standpunkt for Bybanen farge den øvrige dekningen av saken. Er det mulig å ikke la den redaksjonelle dekning påvirkes av at det har vært avisens mål å få Bybanen *vedtatt, realisert, bygget og satt i drift*? Dette spørsmålet er todelt, i et internt og et eksternt aspekt. Internt handler det om det er mulig at journalister og redaksjoner ikke blir påvirket av krystallklare meldinger og meninger på lederplass over en lang periode. Eksternt blir dette spørsmålet forsterket. Det skjer fordi aktører *utenfor* journalistikken og det redaksjonelle liv

har et mindre bevisst og følgelig mer uklart forhold til viktige skiller internt, som det mellom leder/kommentar og nyheter/reportasje.

Lindebotten hevder at den redaksjonelle dekningen ikke ble påvirket av avisens standpunkt, samtidig vedgår han imidlertid at journalistene ”ikke ville hatt så store problemer med å finne vinklinger og saker som kunne kastet et mer negativt lys over Bybanen.” Terje Angelshaug går litt lengre, og mener avisens standpunkt førte til at det i mindre grad ble tatt initiativ til kritisk journalistikk på Bybanen. Det ble aldri gitt noen instruksjoner for hvordan saken skulle dekkes redaksjonelt, men det fant likevel sted en mer indirekte påvirkning. Det var ikke slik at de negative sakene ble sensurert, men de ble heller ikke aktivt oppsøkt på samme måte som de positive. Angelshaug kritiserer avisen for ikke å gjøre noe aktivt for å sette Bybanen under kritisk søkelys, og mener BT ble en del av det politiske flertallet som jobbet for at prosjektet skulle realiseres:

Jo, det [standpunktet på lederplass] tror jeg har påvirket avisens øvrige dekning på den måten at avisen ikke har tatt noe initiativ i forhold til det å drive kritisk journalistikk på Bybanen. Og avisen har ikke gjennom sin journalistikk bidratt til at bybanesaken ble satt under lupen. Men det har vært mer slik at man har reist på sånne reportasjeturer og fortalt om bybaner i andre byer, og så videre. Men å se på trafikk mønsteret, bosettingsmønsteret og så videre i Bergen, økonomien i det hele, alternativ, det har vi rett og slett ikke tatt initiativ til. Så jeg mener at BT sin holdning førte til at en ble veldig refererende, i utgangspunktet positiv, refererende til andres utspill. Vi ble ikke noen aktiv pådriver for kritisk journalistikk. Så det synes jeg er det store minuset. I en så stor lokal sak burde BT vært mer aktiv og tatt større ansvar for å få saken skikkelig belyst. (Terje Angelshaug, 11.12.06)

Mye av kritikken rettet mot BTs bybanedekning utenfra dreier seg om nettopp det at avisens standpunkt på lederplass har fått skinne gjennom i nyhetsdekningen. Det største ankepunktet har vært at Bybanen ikke er blitt satt under kritisk søkelys i avisen, og prosjektets svakheter og alternative løsninger derfor ikke er blitt tilstrekkelig belyst. Bybanemotstanderne har opplevd dekningen som ensidig for Bybanen og lite nyansert, og mener avisen har fokusert på de positive sidene på bekostning av de negative. Det er imidlertid ikke bare de som har vært negative til Bybanen som har hatt inntrykk av at standpunktet har fått konsekvenser også for den redaksjonelle dekningens prioriteringer. Anne-Grete Strøm-Erichsen mener i bybanesaken, i motsetning til i veldig mange andre saker, å se en sammenheng mellom avisens standpunkt og nyhetsdekningen. Hun opplevde BT i bybanesaken som ”positiv i sin grunnholdning”, og synes den redaksjonelle dekningen bærer preg av dette.

Skillet mellom avisens meninger på lederplass og den redaksjonelle dekningen har en sentral posisjon i presseetikken, det ser imidlertid ut til å finnes en uoverensstemmelse mellom ideal

og praksis på dette området i BT. Til tross for at avisens offisielle holdning tilsier at det er mulig å ikke la den redaksjonelle dekningen påvirkes av avisens standpunkt på lederplass, er det mye som tyder på at det i praksis er vanskelig å ikke la dette skinne gjennom. BTs standpunkt kan ha gitt seg utslag i en mindre kritisk holdning til Bybanen også i nyhetsdekningen, hvor de negative momentene ved prosjektet ikke er oppsøkt og fremhevet på samme måte som de positive. Samtidig som det understrekes det at dette skillet er absolutt, viser det seg at enkelte aktører i BT i praksis mener at avisen bør våge å være mer tydelig også på reportasjeplass. Så lenge BT-aktørene tolker dette skillet ulikt, er det rimelig å anta at dette gir et sprikende inntrykk til leserne, slik at skillet fremstår som uklart.

Det er først etter avpartifiseringen at pressen har operert med et tydelig skille mellom meningsstoff på leder- og kommentarplass, og den øvrige dekningen på nyhets- og reportasjeplass.. Røssland og Østbye (2006:6) mener at den lange perioden med partipresse kan ha forkludret dette bildet for leserne, slik at skillet mellom fakta og kommentar ikke oppfattes slik det er tiltenkt fra pressens side. Meningene på lederplass kan dermed tenkes å farge deres lesning av avisens redaksjonelle dekning. På denne bakgrunn forklarer de kritikken rettet mot BTs bybanedekning ut fra at avisen har et *kommunikasjonsproblem* i forhold til leserne sine (ibid:26). Selv om det i teorien finnes klare skillelinjer i avisen, vil ikke dette fungere i praksis dersom leserne ikke oppfatter, eller ikke godtar, skillet. Likevel er dette trolig ikke alene forklaringen på at BT ble oppfattet som partisk i sin dekning av bybanesaken, med tanke på at aktører i avisen også påpeker at avisen har hatt problemer med å holde standpunktet borte fra den redaksjonelle dekningen.

4.2 En profil i endring

Siden Bergens Tidende og Venstre skilte lag tidlig på 1970-tallet, har avisens redaksjonelle profil vært beskrevet som *liberal og partipolitiske uavhengig*. Den politiske profilen har imidlertid gjennomgått store endringer, noe som blant annet skyldes at de ulike sjefredaktørene har satt sitt preg på den. Etter at avisen tok farvel med Venstre, ble Kjartan Rødland redaktør (1977-1986), noe som førte til at avisen beveget seg til høyre på den politiske skalaen:

I en periode tror jeg nok mange oppfatter Bergens Tidende som Høyreavis fordi Kjartan Rødland var Høyremann, og han var sjefredaktør, og skrev vel tidvis ledere som kunne oppfattes den veien. Det var ikke noe tett forhold mellom Bergens Tidende og Høyre, det var det aldri. Aldri noe sånt organisatorisk samarbeid. Så var det ikke så lett å si, i perioden etter Kjartan Rødland og fram til Matre, da snakker vi

om cirka ti år, så fløt nok Bergens Tidende rundt i den borgerlige leieren, litt utydelig vil jeg tro. Men når Matre kom og jeg ble politisk redaktør, så la vi oss veldig tydelig i sentrumsparti, midten i, altså Venstre, Krf og Senterpartiet. Og der oppholdt vi oss da i alle fall åtte år. (Olav Kobbeltveit, 1.3.07)

Deretter mener Olav Kobbeltveit at BT ”fløt litt utydelig rundt i den borgerlige leiren”, under redaktørene Einar Eriksen (1986-1991) og Magne Gaasemyr (1991-1994). Da Hans Erik Matre overtok redaktørstolen i 1994 (1994-1997) plasserte imidlertid avisen seg tydelig i sentrum på den politiske skalaen. Matre ønsket å gi avisen en *grønn miljøprofil*. Dette resulterte blant annet i at avisen argumenterte for den miljøvennlige Bybanen, og mot Hardangerbrua. Olav Kobbeltveit forklarer at han ble utnevnt til politisk redaktør for å forvalte Matres meninger, fordi han selv ikke ønsket å drive meningsproduksjon:

Matre var ikke så interessert i å drive meningsproduksjon. Så han så seg litt omkring, jeg kjente jo Hans Erik fra før, og så plukket han meg. Sannsynligvis ut fra at han så at jeg i det overordnede kunne forvalte hans...altså meninger som han synes var okei. Men utover det, så var det lite styring fra Hans Eirik om hva vi skulle mene. Han synes det var greit nok. Vi la oss riktignok på et sånt, skal vi si liberalt, Senterpartiet-Venstre-Krf, altså sentrumsparti standpunkt, med stor vekt på den delen en kan kalle en grønn linje. (Olav Kobbeltveit 1.3.07)

Som BTs første politiske redaktør (1995-2002) fikk Olav Kobbeltveit stor innflytelse over utvikling av avisens politiske profil. Kobbeltveit er av mange blitt ansett som en venstremann, men understreker at han ikke har noen organisatorisk tilknytning til partiet. Han legger likevel ikke skjul på at han har mange av de samme synspunktene i miljøpolitikken som Venstre. Kobbeltveit var sentral bak utformingen av BTs syn på Bybanen, han er av den oppfatning at man ikke vil kunne løse byens transportproblemer uten en bybane i alle retninger, noe han har argumentert for på leder- og kommentarplass. I følge Kobbeltveit er det blitt en slags konsensus for Bybanen i kommentargruppen – slik at avisen videreførte sin bybanelinje også etter at Trine Eilertsen i 2002 overtok som politisk redaktør. Med Eilertsen som politisk redaktør beveget avisen seg bort fra den grønne linjen som Matre og Kobbeltveit hadde innført. Man holdt fast ved Bybanen, men ble etter hvert også positiv til Hardangerbrua (2005). Kobbeltveit mener det ikke har funnet sted så store endringer i avisens profil etter at Eilertsen tok over, men at hun nok ikke føler det like naturlig å knytte seg opp til sentrumspartiene.

En periode etter avpartifiseringen beveget altså BT seg mot høyre politisk på den politiske skalaen, før avisen midt på nittitallet gikk tilbake til sin politiske tradisjon i sentrum av politikken. Terje Angelshaug beskriver BT i dag som en liberal, borgerlig avis ”med enkelte sprell”, som ikke har beveget seg langt bort fra sin politiske tradisjon:

Før var den jo knyttet til Venstre, og den ligger jo ikke så langt unna Venstre nå, men Sponheim hopper jo alle veier, så det er umulig å vite hva som er Venstre sin profil. Men hvis jeg skal plassere den sånn ideologisk, så vil jeg si at BT er en liberal avis, ikke spesielt radikal, men en liberal avis opptatt av å ha en godt fungerende velferdsstat, opptatt av menneskerettigheter, av individets rettigheter, men også veldig opptatt av å ha en bærekraftig økonomisk utvikling, med konkurransedyktig næringsliv og alt dette her. Så den ligger ikke så langt unna en tradisjonell Venstre-profil. (Terje Angelshaug, 11.12.06)

Gunnar Wiederstrøm mener avisen først og fremst er liberal og sosialdemokratisk, men at den politiske profilen er ”relativt vassen”, men at dette henger sammen med at ”veldig mye politikk i dag er vassent”. John Lindebotten vektlegger at avisen befinner seg i sentrum av politikken, og derfor har frihet til å ”slå” både til høyre og venstre.

De forskjellige redaktørene har i ulik grad satt sitt preg på BTs redaksjonelle profil, noe som har ført til at den har endret seg i ulike retninger. De eksterne aktørene i undersøkelsen har inntrykk av at avisen fortsatt henger igjen i den gamle venstreideologien. Samtidig beskrives avisens profil som forvirrende, de vet ikke helt vet hvor de har avisen, og hva den står for. Mange har inntrykk av at avisen er mer saksrettet, slik at standpunktet som inntas i ulike saker gjenspeiler forskjellige politiske holdninger:

Har de noen? Det lurar jeg på. [...] Jeg får ikke tak i den, det er ullent. Og leder til konklusjonen om at det har de ikke, det er litt sånn polsk riksdag hvor den politiske linjen og synet skifter fra uke til uke, og fra sak til sak – alt etter hvem som skriver ledere – og alt etter hvem som dekker ulike saker som Bergens Tidende mener er viktig å dekke. Så det er en ganske forvirrende og vekslende politisk linje, hvis det er noen linje i det hele tatt. (Arne Sortevik 4.1.07)

4.3. John Lindebotten - BTs mann på Bybanen

Den kvantitative undersøkelsen viste at bortimot 40 % av nyhetsartiklene og drøye 30 % av reportasjene om Bybanen i BT var signert John Lindebotten (Røssland & Østbye 2006:14). Dette gjør Lindebotten til den enkeltjournalisten som har skrevet klart mest om Bybanen i avisen, noe som gjorde ham fortjent til karakteristikken BTs ”mann på saken” (ibid). Lindebottens hovedansvar i lokalpolitiske gruppe er samferdselsstoff, og det var han som lanserte Anna Elisa Tryti som ”Bybanens nye lokomotiv” 2. januar 1992, og med det satte Bybanen på dagsorden igjen i Bergen. I følge Lindebotten selv var det tilfeldig at han fikk hovedansvaret for å dekke Bybanen i avisen, men etter å ha dekket stoffområdet en periode ble det naturlig at han også fortsatte med det. Lindebotten ble ”umiddelbart interessert da ideen om en bane kom opp på overflaten”, og synes det var en spennende journalistisk sak å

dekke. Han ønsket derfor å "drive frem" en sak, hvor målsetningen var å løse Bybanen gjennom den politiske prosessen frem til realisering. Lindebotten ble en pådriver for å skrive om Bybanen, og mener selv at det var mye mindre om temaet i avisen en periode midt på nittitallet da han befant seg på desken: "Det året jeg satt på desken, så stod det jo nesten ingenting om samferdsel i Bergens Tidende i det hele tatt. Så det var ikke bare Bybanen som forsvant ut av spaltene, det var rett og slett samferdsel." Lindebotten viser her hvor stort ansvar for, og innflytelse han fikk over avisens prioriteringer i dekingen av bybanesaken. Dette viser samtidig hvor sårbar dekingen blir dersom den baserer seg på en enkeltjournalists kompetanse på et område. Avisen blir avhengig av denne journalistens kompetanse, som får stor innflytelse over dekingen.

4.3.1 Et talerør for Bybanen i BT?

Lindebotten er av misfornøyde lesere blitt karakterisert som *bybanetilhenger* og *bybaneentusiast*, og legger ikke skjul på at han personlig er positiv til bybaneprosjektet:

Jeg har jo hele tiden vært for tanken, det må jeg jo si. Jeg har aldri lagt skjul på det, i alle fall ikke innad i redaksjonen. Utad, så tror jeg vel at de som er engasjert i saken teknisk og politisk, de er vel klar over hva jeg mener. Jeg deltar jo aldri i diskusjoner utad for eller imot bybane utenfor avishuset, det gjør jeg ikke. Men folk drar jo sine konklusjoner av hvordan saken blir slått opp og hvem jeg snakker med, så jeg er helt åpen for at jeg har avslørt meg der, det tror jeg nok. (John Lindebotten, 19.2.07)

Samtidig som Lindebotten hevder han har lagt vekt på å holde meningene sine unna avisspaltene, er han åpen for at leserne kan ha "avslørt" hans personlige sympatier gjennom hva han har valgt å skrive – og ikke skrive. Han erkjenner at hans personlige oppfatning kan ha påvirket de journalistiske prioriteringene, og kommet til syne i dekingen gjennom vinkling og kildebruk:

Jeg har tenkt med meg selv at dersom jeg hadde hatt en holdning til Bybanen at dette her var galskap å innføre i Bergen, hvis jeg hadde vært veldig negativ til dette her, så kan det godt hende at jeg ville lagt meg mer i selen enn det jeg har gjort for å finne frem kanskje til fagfolk, eksperter, som hadde negative ting å si om Bybanen, det kan godt hende. Men den ekspertisen i alle fall i Bergensområdet som har vært veldig godt orientert om planene, og som har meldt seg med sin skepsis – de mener jeg at vi har sluppet til. Men hvis jeg hadde vært opptatt av å finne frem til gode argument, gode saker som kunne kaste et negativt lys over Bybanen, så kan det godt hende jeg hadde prøvd å søk utover Bergen, utover landet, kanskje til andre land. Oppsøkt byer der de måtte hatt negative erfaringer med bybane eller noe sånt – det kan godt hende. (John Lindebotten, 19.2.07)

Helge Østbye (1997) advarer mot at journalister ikke vil drive kritisk journalistikk overfor sine egne hjertesaker, og Lindebottens sterke personlige engasjement for Bybanen fikk konsekvenser for hans journalistiske prioriteringer i dekingen av saken. Med tanke på hans

sentrale rolle, kan dette ha fått store konsekvenser for BTs dekning av bybanesaken. Den kvantitative undersøkelsen viste at tre ganger så mange oppslag var vinklet for Bybanen som mot. Røssland og Østbye forklarer mesteparten av denne skeivheten med at flesteparten av de naturlige kildene var positive til prosjektet (Røssland & Østbye 2006:23). Dersom Lindebotten hadde vært negativ til prosjektet, ville imidlertid hans journalistiske prioriteringer vært annerledes, slik at denne fordelingen mellom positive og negative saker kunne vært jevnere. Lindebottens personlige oppfatning fikk konsekvenser for *utvalget*, både i forhold til kilder, saker og vinklinger i bybanesaken, noe som gitt seg utslag i at kritiske artikler, som ville bidratt til en mer nyansert dekning, *ikke* er blitt skrevet. Han poengterer selv at BTs dekning kanskje slapp litt billig unna den kvantitative undersøkelsen, nettopp fordi den vurderte avisen ut fra hva som faktisk var skrevet, og ikke hva som ble utelatt:

På noen punkt her så må jeg gi de rett de som har kritisert meg for å være for ensidig – at jeg selvsagt godt kunne ha gjort en sterkere innsats for å få fram flere nyanser ved dette her, det kunne jeg godt ha gjort. Så egentlig ble jeg litt overrasket over at BT sin dekning kom såpass heldig fra den rapporten som kom ut nå i sommer. Jeg hadde ventet at den ville gi oss litt mer juling, egentlig, men jeg forstår jo når jeg ser kriteriene for hva de har bedømt oss etter, så forstår jeg jo konklusjonen deres. [...] Jeg hadde ventet at de ville kritisert oss for nettopp dette her at vi kanskje hadde lagt for lite vekt på å få frem nyanser og motstridende opplysninger, og at vi kanskje kunne drevet mer kritisk journalistikk omkring dette her. Men nå har jo de bedømt oss strengt etter hva vi faktisk har skrevet i avisen, og ikke hva vi ikke har skrevet. (John Lindebotten 19.2.07)

Enkelte av Lindebottens kolleger i BT hadde inntrykk av at Lindebottens personlige standpunkt preget hans journalistiske prioriteringer. Terje Angelshaug følte at Lindebotten i liten grad tok initiativ til kritisk journalistikk på Bybanen, men at han i stor grad refererte hendelser og utspill innen politikk og administrasjon. Fordi overvekten av disse var positive til prosjektet, fikk dekningen også et positivt preg:

Vi diskuterte jo dette underveis, og det festet seg vel et inntrykk hos oss at John Lindebotten var positiv til Bybanen, og at det preget dekningen på en måte. Når jeg har sett gjennom dette her i ettertid, så vet jeg ikke hvor rettferdig det var. Jeg har en følelse av at det var mer sånn at John refererte det som skjedde, han tok i liten grad selvstendig initiativ, og gikk ikke kritisk til verks mot Bybanen, da måtte han hatt noen push fra meg eller en ansatt. Og det var i en fase veldig masse for Bybanen, masse politikere som snakket om Bybanen, og det ble jo en symbolsk sak, og miljøbevegelsen og alle sammen "bybane, bybane", og dette her ble referert, og det ble ganske massivt. (Terje Angelshaug, 11.12.06)

4.3.2 Propaganda for Bybanen

Til tross for at Lindebotten innrømmer at det journalistiske utvalget kan ha blitt påvirket av hans personlige holdning til Bybanen, mener han at flesteparten av oppslagene har fått en balansert fremstilling. Samtidig vedgår Lindebotten å ha skrevet én artikkel som kan betegnes som propaganda for Bybanen:

Det er vel ett oppslag kanskje som kan sies å være ren propaganda, det kan jeg jo godt tilstå, det var vel et oppslag med Anna Elisa Tryti. Det var lenge etter at hun hadde gått av som kommunalråd og gått ut av politikken. Hun ringte en dag, det var vel midt i den perioden det var litt nervøsitet om hvordan Bergen kommune ville komme ut med sine vedtak på slutten, for to-tre år siden. Da tegnet hun opp noen visjoner for hvordan Bybanen burde utvikle seg: gå sørover, gå nordover, gå vestover, og liksom bli et nett. Det skrev jeg på grunnlag av den rollen hun hadde hatt, og det ble et stort oppslag av det. Den typen er det jo lett å betegne som propaganda for bybane, det er det jo. (John Lindebotten, 19.2.07)

Til tross for at Lindebotten selv karakteriserer oppslaget som propaganda, ville han gjort det samme igjen dersom han hadde muligheten til å bidra til å redde prosjektet. Han har her tatt et helt bevisst valg hvor han bruker avisens redaksjonelle dekning til å kjempe for Bybanen. Dette viser hvordan Lindebotten ikke helt klarer å unngå at hans personlige oppfatning påvirker de journalistiske prioriteringene, for ham ble det viktigere å bruke sin journalistiske makt til å redde prosjektet enn å holde sine personlige sympatier unna dekningen.

Konteksten rundt dette ”propagandaoppslaget” var mye usikkerhet knyttet til hvorvidt bybaneprojektet ville bli gjennomført, og Lindebotten mener ”vi var på randen til stor dramatik på den tiden”. I en slik vanskelig situasjon valgte de som kjempet for prosjektet å henvende seg til Lindebotten for å få hjelp av avisen til å snu denne stemningen. I samme periode fikk han også en henvendelse fra prosjektleder ved Bybanekontoret, Lars Christian Stendal, som ba om avisens hjelp til å få byens befolkning mer positive til prosjektet: ”Jeg fikk en telefon fra prosjektleder på Bybanekontoret, som var helt syk av nervøsitet, om at nå måtte vi *stå på her* på redaksjonell plass, og skrive for Bybanen fordi han var redd for at alt skulle ramle sammen.” Lindebotten understreker at BT på bakgrunn av denne henvendelsen ikke tok noe initiativ for å skrive noe som kunne vippe saken i en bestemt retning. Måten Stendal tar kontakt for å få redaksjonell hjelp til å snu den negative trenden forteller likevel mye om Bybanekontorets oppfatning av avisens rolle. Dette viser ikke bare hvordan BTs dekning oppfattes som viktig for utviklingen i saken, men også hvordan Bybanekontoret har oppfattet Lindebotten og BT som en medspiller, som spiller på lag for å nå samme mål - nemlig å få Bybanen på skinner.

4.3.3 Integritet i behold?

Selv om den journalistiske integritet og profesjonalitet vektlegges, kan det i praksis vise seg vanskelig å ikke la personlige meninger farge journalistikken. Det er derfor iøynefallende at BT har latt en enkeltjournalist fått så mye ansvar for dekningen av bybanesaken, særlig med tanke på at Lindebotten ikke har lagt skjul på sitt sterke personlige engasjement.

Journalistkollega Gunnar Wiederstrøm sår, grunnet Lindebottens etter hvert sterke engasjement i bybanesaken, tvil omkring hans evne til å håndtere saker som går mot hans personlige oppfatning:

Min innvendig mot dette er vel mer en usikkerhet, for jeg kan ikke peke på, bortsett fra et par eksempler, at John Lindebotten har gjort noe galt. Det er mer det når du så tydelig flagger internt at du har en så sterk oppfatning, da kan du begynne å lure på hva skjer når de negative sakene kommer. Vil han være i stand til å takle de på den samme suverene journalistiske måten som han takler de positive sakene? (Gunnar Wiederstrøm, 13.11.06)

Lindebotten ble etter hvert også i tvil om han klarte å "holde seg i skinnet" lengre, noe han tok opp på et morgenmøte i avisen i 2004. Stendals henvendelse om å "stå på" for Bybanen på redaksjonelt plan hadde gjort Lindebotten usikker på hvordan han ble oppfattet av eksterne aktører. På det tidspunktet var Lindebotten svært engasjert i saken, og var derfor redd for at han ikke skulle klare å holde sine personlige meninger unna avisspaltene:

Da var jeg veldig engasjert selv, ikke i måten jeg skrev på, det vil jeg påstå at jeg greide å holde skjult, men følelsesmessig var jeg veldig engasjert. Jeg var og jeg er fremdeles av den overbevisning at det ville være en katastrofe for Bergen hvis Bybanen skulle glippe. Og det synes jeg at jeg må ha lov å mene privat, selv om jeg er journalist og skriver om dette. Og da følte jeg at nå klarer jeg søren ikke å holde meg i skinnet lengre, nå må jeg ut og delta i diskusjonen, for å redde stumpene. Det var da jeg tok opp med gruppelederen at kanskje burde trekke meg ut fra all skriving om Bybanen en periode. Men så ble vi enig om at "okei, vi ser det an litt, og er på vakt og konsentrerer oss, og prøver å dra det videre", og det gjorde vi. (John Lindebotten, 19.2.07)

Etter at Lindebotten selv tok opp saken, forelå Aarre problemstillingen for sjefredaktør Einar Hålien. Situasjonen ble vurdert dit hen at Lindebotten hadde sin journalistiske integritet i behold. Etter å ha jobbet med saken i mange år hadde Lindebotten opparbeidet seg en helt spesiell spisskompetanse på Bybanen, noe som gjorde at Aarre ikke ønsket å ta ham av saken. Aarre beskriver hvor viktig det har vært å ha en "kjerne" i dekningen i en så langvarig sak med høy prioritet i avisen. Derfor var det viktig å ha en journalist som var "tett på saken", med mye kunnskaper om den. Samtidig vektlegger Aarre at Lindebotten ikke har operert som "solospiller", men vært en del av miljøet i den politiske redaksjonen. Han understreker at Lindebotten ville blitt tatt av saken dersom han forfektet egne synspunkter om Bybanen på nyhetsplass, fordi prioriteringene ikke skal avgjøres av journalistens personlige meninger:

Du kan ha private meninger, men når du er profesjonell, så skal du være profesjonell, og følge en journalistisk vinkling i tilnærmingen til stoffet. Det kan ikke være sånn at en som er veldig mot Bybanen fronter det personlige standpunktet og skriver nyhetsartikler mot Bybanen, det går ikke. Og

som leder for nyhetsarbeidet, vil jo jeg legge vekt på at diskusjonene ikke foregår sånn. Vi må tilstrebe nøytralitet, og man kan ikke reflektere sine personlige meninger i det man skriver. (Einar Aarre, 8.2.07)

Til å begynne med var det tilfeldigheter som førte til at John Lindebotten fikk en så sentral rolle i BTs bybanedekning. Etter å ha først begynt å skrive om saken, var det naturlig for ham å fortsette med det: ”jeg begynte å skrive om det, jeg tok saken og fortsatte med det”. Lindebottens initiativ om å trekke seg tilbake representerer imidlertid et vendepunkt i bevissthet omkring hans rolle. Det ble da tatt et bevisst valg på at Lindebotten fortsatt skulle ha hovedansvaret for avisens bybanedekning, til tross for at han selv var usikker på hvorvidt han klarte å holde tilbake sin personlige oppfatning. Uavhengig av Lindebottens personlige oppfatning, vil det få store konsekvenser for dekningen at en enkeltjournalist sitter med et så stort ansvar for, og innflytelse over dekningen av en sak av et slikt omfang.

Lindebotten ble av mange bybanemotstandere oppfattet som et talerør for Bybanen i BT, noe som gjorde at de fant det nytteløst å kontakte ham med sine argumenter mot prosjektet eller for alternative løsninger. Også de som ikke personlig hadde vært i kontakt med ham var av en slik oppfatning. Forventningene til Lindebotten baserte seg på hvordan de opplevde ham gjennom dekningen, basert på hva han hadde skrevet i avisen antok de at han som var så positiv til Bybanen ikke ønsket å vise frem motargumentene. Arne Sortevik har opplevd det som vanskelig å komme forbi Lindebottens ”forutinntatte” meninger i samferdselsspørsmål, fordi han mener Lindebotten ikke ønsker å slippe til innvendinger mot sakene han ”kjører”:

Lindebotten er jo en sånn typisk prosjektjournalist. Han kjører nå lyntoget, akkurat som han har kjørt Hardangerbroen og han har kjørt Bybanen. Han har altså disse doble sett briller på, og ser ikke motforestillinger, og innvendinger slipper ikke til. Så han er fryktelig vanskelig. Da må man av og til forsøke litt krokveier – men det er ikke lett i Bergens Tidende. [...] Det er vanskelig å komme forbi hans forutinntatte meninger – bestemte meninger. (Arne Sortevik, 4.1.07)

Lesernes oppfattelse av avisen kan i stor grad preges av en enkeltjournalist, og folks oppfatning av BTs bybanedekning kunne trolig vært annerledes dersom Lindebotten ble tatt av saken. Fordi leserne oppfattet Lindebotten som partisk i bybanespørsmålet, kan dette skade avisens troverdighet, ikke bare i bybanespørsmålet.

5. BTs roller i bybanesaken

Pressen forventes å ivareta ulike oppgaver i samfunnet (Allern 1997:81ff). Gjennom å sette saker på *dagsorden*, skal avisene influere hva som opptar opinionen. Leserne skal *informeres*, slik at de settes i stand til å ivareta sine demokratiske rettigheter. Avisene skal også være en *arena* for debatt og opinionsdannelse. Samtidig skal de kritisk *overvåke* makthavere i samfunnet. Bergens Tidende spiller som avis ulike roller, som til sammen gjør avisen til en viktig og mektig aktør i lokalpolitiske spørsmål. I dette kapitlet vil jeg vise hvilke ulike roller BT har spilt i bybanesaken, og drøfte hvorvidt avisen har vært av betydning for hvordan saken utviklet seg.

5.1 Informasjon

Bergens Tidende har gitt bybanesaken en omfattende dekning, med omtrent 700 oppslag på nyhets- og reportasjeplass i de fjorten årene som den kvantitative undersøkelsen dekket (Røssland & Østbye 2006:8). 150 førstesideoppslag understreker hvor høyt saken har vært prioritert i avisen (ibid). Gjennom å skrive mye om Bybanen har BT ønsket å vekke interesse for prosjektet i offentligheten, og sende signaler om at det er en viktig sak. Avisen har fulgt utviklingen i prosjektet gjennom den politiske prosessen og kommunale planleggingen, og i tillegg hatt egeninitierte reportasjereiser for å se på andre byers kollektivløsninger. I perioder med få nye hendelser i saken har avisen prøvd å holde liv i den ved å fortsette å skrive om Bybanen, slik at saken ikke skulle gå i glemmeboken verken blant bergenserne eller byens politikere.

BT omfattende dekning av bybanesaken har bidratt til å informere leserne, og holdt fokus på saken. Anne-Grete Strøm-Erichsen bekrefter at avisen har hatt en avgjørende betydning i forhold til opplysningsaspektet. Grunnet manglende sammenligningsgrunnlag hadde mange til å begynne med vansker med å forestille seg hva prosjektet egentlig dreide seg om. Fordi dette førte til en skeptisk holdning, var det viktig å få fortalt bergenserne om hva bybaneprosjektet egentlig dreide seg om. Bergen kommune hadde imidlertid ikke økonomi til å informere om Bybanen gjennom annonsering. Strøm-Erichsen understreker derfor viktigheten av mediedekningen for å nå ut til byens befolkning og få oppmerksomhet omkring prosjektet.

5.2 Opinionsdanner

Som den største opinionsdanneren i Bergen, antas BT å ha innflytelse over lesernes meningsdannelse i politiske spørsmål. Mange poengterte imidlertid at avisens dekning umulig kan hatt noen positiv innflytelse på opinionen i bybanesaken, fordi motstanden mot prosjektet hele tiden har vært stor i Bergen. Terje Angelshaug derimot, mener at dekningen har påvirket svingningene i opinionen:

Disse såkalte meningsmålingene bar jo preg av det som har vært i nyhetsbildet. Når det har vært masse saker for Bybanen, så er flertallet for bybane. Og når det har vært mye kritikk mot Bybanen, så er flertallet mot bybane. Det er klart at den dekningen har påvirket svingningene i opinionen. Det ser man jo stadig vekk, at medienes dekning av saker påvirker opinionen – veldig sterkt. Og så lenge politikere er veldig vare for opinionen, så blir det jo også slik at politikere påvirkes av det pressen skriver. Det er veldig få politikere som står opp og sloss mot opinionen. (Terje Angelshaug, 11.12.06)

Angelshaug påpeker samtidig at en påvirkning av opinionen også kan få politiske konsekvenser, fordi politikere ikke ønsker å gå mot opinionen. Kjell Werner Johansen framhever også at en pressedekning som påvirker folkemeningen, i sin tur vil få politiske konsekvenser. ”I den forstand at avisoverskriftene påvirker holdningene i befolkningen, og så påvirker det politikere spesielt fordi de vil nok alltid tendere til å være på lag med folkemeningen på en eller annen måte.” Per Jon Odéen oppfatter BT som en avis man helst vil spille på lag med: ”Å være på tvers med den største opinionsdanneren i Bergen, det er tungt politisk, for å si det mildt. Det er enkelt å være uenig med BA, men det er jækla vanskelig å nå fram i sitt eget parti dersom en er på kollisjonskurs med BT i en stor og viktig sak.”

5.3 Arena for debatt

Bybanen har vekket til live et enormt engasjement blant bergenserne, noe som har resultert i en stor strøm av leserbrev til BT. Nesten 400 trykte leserbrev i perioden, med relativt lik fordeling mellom positive og negative, vitner om at BT har vært en viktig arena for den offentlige debatten i bybanesaken (Røssland & Østbye 2006:17). Røssland og Østbye (2006:18) konkluderer i den kvantitative undersøkelsen med at både antallet leserbrev og bredden i meningene indikerer at avisens arenafunksjon har blitt godt ivaretatt i denne saken. Informantene i utvalget har stort sett ikke hatt noen problemer med å få sine debattinnlegg på trykk, selv om motstanderne i noen tilfeller har måttet ”purre” for å få leserbrev inn i avisen. Dette har trolig sammenheng med at flertallet av innsendte leserbrev var negative til Bybanen, og at man i debattredaksjonen har forsøkt å balansere dette bildet.

Bybanemotstanderne har opplevd det vanskelig å slippe til på redaksjonelt plan med sine synspunkter og argumenter, men har gode erfaringer med BT som debattarena. Mens journalistene har blitt opplevd som ”arrogante” og ”forutinntatte”, beskrives erfaringene med debattansvarlig i positive vendinger. Ove Monsen mener at bybanemotstanderne er blitt mye bedre behandlet på debattsidene enn redaksjonelt:

Det er kanskje fordi det ikke var de redaksjonelle folkene som stod bak det, men det var hun damen som står for redigeringen av leserinnlegg. Hun har vært ganske behagelig og gjort sånn at vi har fått kommet til. Men hadde det vært Lindebotten eller noen av disse andre, så ville vi fått tommelen ned, da ville vi ikke fått inn dette her. (Ove Monsen, 19.1.07)

John Lindebotten forklarer at avisen mer eller mindre har gitt garantier for å trykke leserbrev i tilfeller der personlige kilder har kontaktet avisen med ønske om å presentere sine argumenter på redaksjonelt plan. Avisens har gjennom sin arenafunksjon virket demokratiserende og sørger for at ulike syn har kommet til uttrykk.

5.4 En aktør for Bybanen

På lederplass har BT vært en aktør som har argumentert for Bybanen, med det formål å få prosjektet realisert. Olav Kobbeltveit beskriver hvordan avisen ønsker å være en selvstendig aktør, som viser vei i viktige samfunnsspørsmål:

Vi ønsker å kunne vise litt vei i store samfunnsspørsmål, hvor det er lett å sitte å kritisere det som blir gjort, men verre å vise en vei ut av uføret. Og det er jo noe som vi har forsøkt å bidra til særlig etter at Einar Hålien ble sjefredaktør, og han har lagt vekt på dette at vi skal kritisere, vi skal naturligvis være kritiske, men vi skal óg prøve å vise alternativer. Hvordan kan vi løse den saken her? Så det er nå og noe vi styrer med, og når vi lager store reportasjer og er kritisk og tenker at dette går på rævva, men hva finnes det av måter å løse det på? At vi ikke bare skal overlate det til andre aktører, men at vi kan innta vår selvstendige posisjon i sånne saker. (Olav Kobbeltveit, 1.3.07)

BT understreker i sin årsrapport for 2005 avisens aktørrolle: ”Vi skal sette egne emner på dagsordenen, og anspore den offentlige debatten. Vi skal ikke nøye oss med å beskrive problemene og konfliktene, vi skal også lete etter mulig løsninger”.¹⁰ Østbye (1997) advarer mot at dersom medienes rolle som selvstendige aktører blir for fremtredende, kan dette gå utover pressens høyt verdsatte funksjoner. Kritikerne har vært av den oppfatning at BTs informasjonsfunksjon i bybanespørsmålet ble skadelidende, fordi motargumenter og alternative løsninger ikke er blitt tilstrekkelig belyst. Samtidig svekkes vaktbikkjefunksjonen dersom standpunktet fører til at det drives mindre kritisk journalistikk på de sakene avisen

¹⁰ <http://www.bt.no/kundesenter/article335882.ece> [10.11.07]

argumenterer for. Terje Angelshaug mener BTs standpunkt ga seg utslag i en mindre kritisk dekning, selv om det aldri ble gitt noen instruksjoner i forhold til nyhetsdekningen, så ”inspirerte jo ikke akkurat” avisens holdning på lederplass til kritisk journalistikk på Bybanen. Angelshaug tar samtidig selvkritikk for at han ”aldri kan huske å ha tatt noen initiativ til kritisk granskning” av prosjektet. Også John Lindebotten trekker frem at avisen selvsagt kunne vært mer kritiske, og at ”vi ville ikke hatt så store problemer med å finne vinklinger og saker som kunne kastet et mer negativt lys over Bybanen.” BTs aktørfunksjon ser altså ut til å ha påvirket den redaksjonelle dekningen i den forstand at det i mindre grad ble bedrevet kritisk journalistikk omkring prosjektet og dets forkjempere.

5.5 BT som medspiller

BT-aktørene mener avisen med sitt standpunkt har gjort det enklere for de politiske partiene og enkeltpolitikere som har kjempet for Bybanen å argumentere for prosjektet. John Lindebotten understreker at ”det er klart at når en avis, en så viktig avis som BT i Bergen, tar et klart standpunkt, så er det klart at det løfter fram også de politiske partiene, som er av samme mening, og gjør det mye lettere for dem å argumentere.” Anne-Grete Strøm-Erichsen bekrefter at avisens støtte i bybanesaken var viktig for henne som politiker. Hun er den enkeltpolitikeren som i størst grad har fått æren for at bybaneprosjektet ble vedtatt, som ordfører og byrådsleder den perioden da de avgjørende beslutningene om både Bergensprogrammet og Bybanen ble tatt i Bergen bystyre. Bybanen var hennes hjertesak, som hun frontet før kommunevalgene i 1999 og 2003, til tross for advarsler om at det var en dårlig valgkampsak. Strøm-Erichsen er overbevist om at hun tapte mye politisk på å fronte Bybanen, likevel var prosjektet viktigere for henne enn det faktum at det kunne koste partiet velgere. Hun fikk imidlertid støtte fra uventet hold da BT på lederplass argumenterte for henne som ordfører. Olav Kobbeltveit forklarer at avisen anså Bybanen som så viktig at det styrte deres oppfatning av hvem som burde styre Bergen politisk. BTs profil har aldri ligget særlig nært opp til Arbeiderpartiet, det var derfor ikke hverdagskost for Strøm-Erichsen å få en slik støtte fra avisen. Fordi bybaneprosjektet møtte mye motstand, opplevde hun avisens støtte, både til henne som politiker og til Bybanen, som avgjørende for at hun klarte å kjempe videre for prosjektet. Strøm-Erichsen opplevde avisen som sin eneste eksterne støttespiller, og følte hun fikk drahjelp av BT i forhold til bybanesaken, ikke bare på lederplass, men av dekningen generelt:

Jeg opplevde en drahjelp fra Bergens Tidende når det gjaldt Bybanen. Det opplevde jeg ikke i andre saker, men når det gjaldt Bybanen, så opplevde jeg det. Og det gjorde det i hvert fall ikke helt umulig å argumentere for prosjektet. [...] Hvis jeg også hadde hatt Bergens Tidende mot meg, da hadde jeg vært *dead meat* altså, da hadde det ikke vært kjangs. (Anne-Grete Strøm-Erichsen, 20.2.07)

Strøm-Erichsen anser BTs støtte som avgjørende for at hun ikke gav opp kampen for Bybanen, men fikk trumfet prosjektet gjennom i bystyret. Som den enkeltpolitikeren som i størst grad har fått æren for at Bybanen ble vedtatt, gir hun samtidig avisen en del av æren for dette. Det er verdt å merke seg at Strøm-Erichsen, som en svært sentral politiker, legger til grunn at BTs dekning er avgjørende i slike lokale saker.

Som prosjektleder for Bergen kommunes Bybanekontor (2001-2006) var Lars Christian Stendals primære arbeidsoppgave å jobbe for Bybanen. Overfor Olav Kobbeltveit ga også han uttrykk for at BTs støtte var avgjørende for at prosjektet ble vedtatt:

Stendal sa det til meg en gang i en samtale, og han var helt kategorisk på det. Det har vært en så vanskelig sak i Bergen, at hadde ikke den største avisen vært for, så trodde han at han måtte kapitulere. Han sa til meg at "uten Bergens Tidende hadde dette aldri gått". Samspillet med det at de politikerne som kjempet for det, de fikk hele tiden backing i Bergens Tidende. Og det samspillet tror jeg er viktig, at de har fått backing, vi har skrevet masse om det på reportasjeplass, og vi har etter hvert sterkere og sterkere meninger på kommentarplass som har støttet prosjektet. (Olav Kobbeltveit, 1.3.07)

De aktørene som kjempet for Bybanen var glad for at BT gikk inn for prosjektet på lederplass, fordi de anså avisens støtte som viktig for sakens videre utvikling. Strøm-Erichsen og Stendal kan betegnes som Bybanens fremste forkjempere i kraft av sine stillinger. Begge satte pris på samspillet med BT, og har ansett avisens støtte som avgjørende for at de har klart å kjempe videre for Bybanen trass i all motstanden prosjektet møtte. Avisen har for dem fremstått som en verdsatt medspiller, som er viktig å ha på sin side i politiske spørsmål.

5.6 BT som motstander

Mange av dem som har vært kritiske til bybaneplanene har hatt inntrykk av at BTs standpunkt for Bybanen har styrt de journalistiske prioriteringene, og preget hele avisens dekning av saken. De har opplevd det som vanskelig å komme til orde med sine argumenter mot Bybanen og alternative løsninger for kollektivtrafikk i avisen. Dette mener de skyldes at BT grunnet sitt standpunkt ikke har ønsket å vise frem Bybanens svakheter, eller at det etter deres mening finnes bedre alternative måter å forbedre kollektivtilbudet i Bergen. BT er av bybaneskeptikerne blitt oppfattet som en motstander i deres *kamp* for å få presentert sine synspunkter. Ove Monsen beskriver hvordan Aksjon for folkeavstemning følte at de måtte

”sloss” ikke bare mot politikerne, men også avisen. Bybanemotstanderne har hatt problemer med å komme til orde med sine argumenter i avisens redaksjonelle dekning, og blitt henvist til debattspaltene. Per Jon Odéen mener at bybanemotstanderne ble møtt med fordommer i BT fordi deres standpunkt gikk mot avisens: ”Jeg har et bestemt inntrykk av at alle motstandere ble puttet i en boks, de var kverulanter, mens tilhengere fikk lov å slippe til med alle mulige slags nyanser, så ble motstandere veldig fort stoppet”.

5.6.1 Aksjon for folkeavstemning

Arne Sortevik fremmet i oktober 2005 forslag om å holde lokal folkeavstemning om Bybanen i Bergen, noe som ble avvist fra politisk hold. I desember samme år ble imidlertid *Aksjon for folkeavstemning om Bybanen* dannet. Formålet med aksjonen var å samle inn underskrifter som viste at byens befolkning ønsket å si sin mening om Bybanen gjennom en lokal folkeavstemning. Aksjonskomiteen hadde funnet hverandre gjennom BTs debattsider, felles for dem var at de mente at byens innbyggere var blitt overkjørt i bybanespørsmålet. Aksjonsmedlemmene la heller ikke skjul på at de var motstandere av Bybanen, men det man skulle stemme over var om man ønsket en avstemning om Bybanen, ikke om man ønsket Bybanen. Argumentet for en slik lokal folkeavstemning var at retten til lokal medbestemmelse ble nedfelt som et mål i Soria Moria-erklæringen. Det ble i løpet av en drøy måned i desember 2005 og januar 2006 samlet inn i overkant av 20 000 underskrifter. Likevel ble kravet om folkeavstemning avvist av byens politikere, med den begrunnelse at velgerne allerede hadde hatt anledning til å si sin mening om Bybanen i flere kommunevalg. Aksjonen fikk en bred redaksjonell dekning i BT, men på lederplass ble kravet blankt avvist. Terje Angelshaug beskriver det som ”latterlig” at avisen avviste kravet om folkeavstemning, og tror dette var fordi man ikke ville risikere at flertallet ville si nei. Angelshaug mener at argumentene som både politikerne og BT brukte mot folkeavstemning ikke holder mål:

Det er jo ikke riktig som politikerne sier: ”folk har hatt valget, de kan stemme på partier som er mot Bybanen”. Men hvis du er SV’er og mot Bybanen, så stemmer du ikke på Frp altså. [...] Det er helt håpløst, jeg er helt uenig i det, det holder bare ikke. Det er jo ikke en sak som avgjør folks partivalg! Man ser jo til og med i EU-saken, så ser en jo at nei-folk stemmer på Arbeiderpartiet eller på andre ja-partier, fordi du må vurdere en helhet. Og det sier jo folk også selvfølgelig ved kommunevalg. Hele resonnementet er jeg helt uenig i, derfor har jeg også vært tilhenger av folkeavstemning, jeg da, personlig. Jeg mener at demokratiet bygger jo på folkets suverenitet, og da skal man ikke frakjenne folket evnen til å ta viktige beslutninger. Når man har gitt folket vetorett i EU-saken, som er en utrolig stor og veldig komplisert sak, så skulle vi ikke kunne stemme over Bybanen! Latterlig. Fullstendig latterlig. Jeg synes det har vært en arroganse i BT-ledelsen i forhold til dette spørsmålet om folkeavstemning. (Terje Angelshaug, 11.12.06)

BT ble en motstander i kampen om folkeavstemning, i følge Ove Monsen: ”Vi i den aksjonskomiteen følte at vi hadde ikke bare politikerne, men BT også å sloss mot.” Han er sikker på at det ville vært lettere å få gjennomslag for kravet om folkeavstemning politisk dersom BT hadde støttet forslaget. Til tross for at aksjonen fikk mye oppmerksomhet i avisen, var aksjonskomiteen heller ikke tilfreds med fremstillingen. Monsen opplevde at BT ikke holdt seg nøytral, men var ”for mye ensidig rettet mot oss, eller for å få Bybanen på banen, i dekningen av det vi gjorde”.

5.6.2 Fortielsen av Fremskrittspartiet

Arne Sortevik mener at BT ”ignorerer” Fremskrittspartiets politikk, og hevder han ”alltid” har problemer med å slippe til i BT, og at bybanesaken ikke er unik i så måte. Sortevik opplever at avisen sjelden tar kontakt for å få høre partiets mening i politiske spørsmål, og mener at avisen kun har vektlagt at partiet er mot Bybanen, mens begrunnelsen for standpunktet, og partiets alternative kollektivløsning, ikke er kommet frem. Sortevik mener at årsaken til at partiet har hatt problemer med å slippe til i avisen er at partiet har et annet standpunkt enn avisen i bybanespørsmålet, samtidig som BT generelt er kritisk til partiet og deres politikk:

I vårt tilfelle er det to ting. Det er en fortsatt ganske klar negativ holdning fra Bergens Tidende som regionsavis, både redaksjonelt og hos altfor mange av journalistene, til Frp, til oss som parti, og til oss som politikere. [...] Men i tillegg så har jo det forsterket vanskeligheten at de har vært uenig med oss i sak. Bergens Tidende har valgt å satse på bybane, vi har vært imot bybane, og når de da i tillegg ikke liker oss, så er det trang vei fram. (Arne Sortevik, 4.1.07)

I tillegg til at Sortevik mener at Fremskrittspartiet ”ignoreres” i BT, opplever han det som faktisk skrives om partiets politikk, politikere og velgere preges av en negativ holdning fra avisens side. Sortevik har en oppfatning av at de som var positive til Bybanen lett fikk slippe til i avisen, mens kritikerne hadde problemer med å komme til orde. Han mener BT har vært for lite flink til å slippe til de som har vært motstandere av Bybanen med begrunnelse for sitt standpunkt, og hvilke alternative løsninger de heller ønsker å satse på. Dette har ført til en ensidig dekning, hvor bybaneprojektet ikke er blitt satt under kritisk søkelys. Sortevik forklarer at avisens ”ignorering” av partiet fører til at det ser ut til at de ikke har vært tilstede på bystyremøter, fordi partiets utspill og argumenter ikke ble nevnt:

Det er jo først og fremst basert på mange års virksomhet i bystyret, hvor vi jo var svært frustrert svært mange ganger når vi da åpnet avisen dagen etterpå. [...] Det så ofte ut som at vi ikke hadde vært der. Et fullstendig feil bilde, fordi vi var, og fortsatt er, ganske aktiv, vi har engasjement oss i mange saker, og fremmer egne forslag. Bergens Tidendes dekning – den var fortielse. Og sånn har det for så vidt fortsatt

i mange sammenhenger, vi ser det fortsatt fra bystyremøtene. Det vi valgte, det var i alle fall å sørge for at medlemsmassen vår på nærmere tusen fikk informasjon dirkete. Vi drev og laget referater fra alle bystyremøtene og sendte ut til alle våre medlemmer. Heldigvis, så har jo moderne teknologi gjort det enklere, så nå er det mye enklere å korrigere bildet. Det gjør vi aktivt – og det er vi nødt til å gjøre aktivt fortsatt – å korrigere medias bilde av oss. (Arne Sortevik, 4.1.07)

5.6.3 Transportforskerens innspill

Tidlig på nittitallet gjennomførte Kjell Werner Johansen og Transportøkonomisk institutt en analyse av kollektivtrafikken i Bergen på oppdrag fra Bergen kommune, hvor ulike mulige løsninger ble sammenlignet med henblikk på de samfunnsøkonomiske virkningene. Bybaneprosjektet ble satt opp mot det som den gangen var dagens kollektivtilbud og et forbedret busstilbud. Konklusjonen ble at det beste alternativet i et samfunnsøkonomisk perspektiv ville være et forbedret busstilbud, med Bybanen på andre plass, og dagens kollektivtilbud kom dårligst ut. Johansen opplevde imidlertid at både kommunen og BT brukte disse resultatene til å argumentere for at Bybanen var bedre enn datidens kollektivtilbud, til tross for at forskerne konkluderte med at et forbedret kollektivtilbud ville være det beste:

Dette ble da straks fremstilt av Bergens Tidende som at bybanetilbudet var bedre enn det som den gangen var dagens kollektivtilbud. Det her ble vel umiddelbart misbrukt både av kommunen og Bergens Tidende til å si at bybanealternativet var det samfunnsøkonomisk beste alternativet. Så de snudde rundt på den rangeringen og problemstillingene her. (Kjell Werner Johansen, 20.2.07)

I 2004 gjennomførte Transportøkonomisk institutt og Johansen en kvalitetssikring av bybaneprosjektet på oppdrag fra Samferdselsdepartementet. Bakgrunnen var at Bergen kommune søkte om ”alternativ bruk av riksvegmidler” til bygging av en bybane, noe som forutsetter at midlene gir bedre transporttilbud enn om de benyttes til vegbygging. Gjennom kvalitetssikringen av utredningsarbeidet konkluderte TØI med at bybaneprosjektet ikke vil redusere behovet for vegbygging. Bybanen vil samtidig bidra til å øke behovet for årlige driftstilskudd til kollektivtrafikken, og netto nytte av prosjektet var langt lavere enn tidligere forutsatt. I 2005 vurderte Johansen sammen med Arvid Strand fra Norsk institutt for by- og regionforskning¹¹ på oppdrag fra Gaia trafikk deres MetroBuss-alternativ opp mot den skinnegående Bybanen. Konklusjonen var at en slik løsning ville kunne tilby samme kapasitet, frekvens, reisetid og komfort til en vesentlig lavere årlig driftskostnad. Forskerne opplevde imidlertid at disse resultatene ble viet liten oppmerksomhet både av administrative

¹¹ NIBR er et uavhengig, samfunnsvitenskapelig forskningsinstitutt som utvikler og formidler forskningsbasert kunnskap til nytte for beslutningstakere og samfunnsborgere (www.nibr.no)

og politiske myndigheter. BT presenterte resultatene på nyhetsplass, men forskerne var ikke tilfreds med fremstillingen, og mente at avisen bevisst fremstilte MetroBuss slik at det fremstod som et dårligere alternativ enn Bybanen. For å få presentert resultatene på egne premisser laget de derfor en kronikk, men denne fikk de ikke på trykk i BT. Johansen har inntrykk av at verken Bergen kommune eller BT har vært interessert i at noe skulle komme i veien for den skinnegående Bybanen, noe som har gitt alternativene til bybanetenkningen dårlige kår i Bergen. Hans inntrykk er at kommunen på et tidlig tidspunkt bestemte seg for at man ville satse på en skinnegående kollektivløsning i sydlig retning, og at man derfor ikke har ønsket å vurdere andre alternativer seriøst. Dette mener han at det ikke ble satt spørsmålsteget ved i BT, som i likhet med kommunen ikke ønsket å få andre ”forstyrrende” alternativer på banen. Johansens problemer med å få presentert forskningsresultatene som viser at Bybanen ikke nødvendigvis kan tilby den beste løsningen for kollektivtrafikk i Bergen, har gjort at han har opplevd Bergens Tidende som et ”propagandaorgan” for Bybanen.

5.6.4 En helt vanlig bergenser

Gunnar Opheim kom på egenhånd frem til en løsning for kollektivtrafikken i Bergen, som han mente ville tilby et billigere, raskere og mer fleksibelt transporttilbud enn Bybanen. For å få presentert sitt prosjekt tok han kontakt med BT, og her begynte det han beskriver som en lang og vanskelig kamp om spalteplass i avisen. Opheim ønsket redaksjonell dekning av sin visjon om en bussbybane uten skinner. Han kontakter BT gjentatte ganger, men møtte som personlig kilde mange stengte dører. Under hans første møte med BT-journalist John Lindebotten følte Opheim at han ikke ble tatt på alvor, og at ble møtt med en ovenfra og ned-holdning:

”Ja, hvem representerer du?” Jeg ble litt forbanna, for han var liksom så arrogant. ”Jeg representerer meg selv”, sa jeg. ”Ja takk” sa han, så gikk han, og så skjedde det ingenting. [...] Men det er jo forståelig, når det kommer et menneske som ikke du vet hva står for eller noe som helst sånt, så er det jo litt merkelig. Er det en bygdetulling, eller hva er det som kommer her nå? De møter sikkert på mange sånne mennesker. (Gunnar Opheim, 23.10.06)

Samtidig var Opheim fullt klar over at han ”bare er en av 250 000 bergensere”, og at det ikke var noen selvfølge at han som en ukjent, frittstående aktør skulle bli tatt på alvor som kilde. Hans første møte med BT viser hvor avhengig journalistene er av å ha organiserte kilder å forholde seg til. Journalister i konstant tidsnød har i møte med nye aktører behov for å plassere disse fort, noe som ikke er enkelt med en enkeltperson som ikke representerer andre interesser enn seg selv. Når det første spørsmålet som stilles i møte med journalisten er hvem du representerer, er det ikke lett for en personlig kilde å nå ut med sitt budskap. Terje

Angelshaug understreker hvor vanskelig det som enkeltperson er å slippe til på redaksjonelt plan, særlig dersom en ikke har kontakter i avisen: ”Det å ta imot et tips fra en enkeltperson, for å nå fram, så må du da enten kjenne en journalist, fortrinnsvis en journalist, en som du kjenner og som har tillit til deg, som vet at du farer ikke med tull. Hvis ikke du kjenner en journalist, så har du et utrolig tungt løp, da må du i hvert fall ha en veldig god sak.”

Opheims fikk en kronikk på trykk i BT 30. mai 2003, under tittelen ”Må Bybanen gå på skinner?”. Dette motiverte ham til å jobbe videre med å få gjort kjent sitt bussbybaneprosjekt. Det skulle imidlertid ikke gå uten vansker å få mer på trykk, og til slutt brukte Opheim sine bekjenskaper i BT for å få til en intervjuavtale med John Lindebotten:

Helt fra 9. juni 9. september, altså i tre måneder, slet jeg med å komme til i Bergens Tidende. Og grunnen til at jeg kom til er det, jeg må ha litt bekjenskaper, Tor Høvik, fotograf i Bergens Tidende, han er min nevø, kamerat med Einar Aarre. Tilslutt gikk jeg til Tor: ”kan ikke du snakke med Einar Aarre, om han kan slippe meg til?” Jeg vet ikke om det var fordi jeg hadde faglige journalistiske grunner til å bli tatt inn, eller om det var bekjenskaper, det interesserer meg ikke. Så fikk jeg avklart med Aarre at vi skulle ha et intervju, og Lindebotten skulle være intervjuer, men han var ikke tilgjengelig. Dermed søkte han opp en journalist som var villig til å ta dette intervjuet, og det var Ogne Øyehaug, som jeg ikke visste da at var fiskerimedarbeider. (Gunnar Opheim, 23.10.06)

Da Opheim stilte til intervju i BT-huset, viste imidlertid Lindebotten seg å være opptatt. Avisens fiskerimedarbeider overtok intervjuet, noe som understreket inntrykket av at han ikke ble tatt på alvor av avisen. Opheim opplevde at journalisten i løpet av intervjuet avslørte manglende kunnskaper om det han intervjuet om, det er heller ikke rimelig å forvente at en journalist med et helt annet arbeidsfelt skal klare å presentere saken for leserne på en god måte. Artikkelen den påfølgende dagen karakteriserer Opheim som ”det styggeste BT har gjort mot meg”. Han følte seg misforstått, og var ikke tilfreds med fremstillingen av seg selv og sitt prosjekt: ”Ekkel, jeg ble forbannet! Rett og slett forbanna. ”Den pensjonerte matematikk- og fysikklæreren har ligget våken om natten”. Det syntes jeg var tendensiøst og jævlig. Det forteller litt om hvilken holdning de har til meg.” Opheim mener BT fremstilte bussbybanen på en slik måte at den fremstod som et dårlig alternativ i forhold til skinnegående løsning, fordi avisen ikke ønsket å utfordre denne løsningen som de var så positiv til. Gunnar Wiederstrøm reagerte også på fremstillingen av Opheim og hans prosjekt i denne artikkelen. Han karakteriserer saken som ”lei”, og mener at den ”med fordel kunne vært mer balansert”:

Han slapp jo til i avisen da, det gjorde han, og var en sånn folkelig kritiker, men med spesialkunnskap, eller spesialinnsikt som han hadde brukt en del tid på å tilegne seg. Jeg husker sideplasseringen var slik at kritikken mot hans beregninger var gitt stor plass, mens hans synspunkter havnet i bunn på siden. Mens den normale måten å redigere en sånn side hadde vært at han slapp til med synspunktene sine først eller øverst, og så ble de kommentert av noen. Men her hadde man valgt en helt motsatt løsning, og det synes jeg var en veldig snippelig behandling av en fyr som virkelig hadde lagt sin sjel i å komme med innvendinger. Bildet av ham var plassert helt nederst på siden, og over var det en grafikk som viste at en bybane tilsvarte seks busser. Og det synes jeg var en ganske snipplig behandling av en fyr som, ja, hadde fortjent bedre. (Gunnar Wiederstrøm, 13.11.06)

Einar Aarre understreker at Opheim fikk presentere sitt bussbybaneprosjekt i avisen fordi BT betraktet som en spennende "fritenker". Samtidig mener han at Opheims misnøye skyldes at han hadde urealistiske forventninger til hvor mye spalteplass han kunne få med tanke på at han ikke hadde gjennomslag for sitt prosjekt i noen fagmiljøer:

Vi så på Opheim som en spennende fritenker. Han representerer ingen andre enn seg selv, hadde laget en plan som han har veldig sterk tro på, men hadde ikke fått noe gjennomslag i noen andre miljøer for det. Vi presenterte planen hans. Men han var ikke fornøyd. [...] Opheim har henvendt seg til oss flere ganger med sitt prosjekt, og skrev også en kronikk. Etter min oppfatning har vi brukt mye plass på hans ideer. Jeg synes det er et viktig poeng å få de frem, men han var jo ganske sent ute i prosessen også. Men i Opheim-tilfellet, så mener jeg at han har fått presentert sin sak ganske bra, selv om han ikke var fornøyd selv. [...] Men hadde han representert en offentlig etat eller en større organisasjon, så hadde vi nok jobbet mer med det. (Einar Aarre, 8.2.07)

5.7 BT som politisk maktfaktor

Bergens Tidende er en politisk maktfaktor i Bergen, og det hersker en klar oppfatning av at hva avisen skriver får innflytelse over politiske prosesser. Hvilket standpunkt avisen inntar, og hvordan deknningen utformes, antas å være av betydning for hvilken retning en sak vil utvikle seg i. Ove Monsen anser BT som "en farlig avis, nettopp fordi de har så mye makt." BT er en avis man helst vil unngå å komme på kant med, og som det oppfattes som viktig å ha på sin side i politiske spørsmål. Bare det at avisens dekning vekket så sterke reaksjoner som den gjorde, sier mye om hvor viktig den antas å være. Bybanemotstanderne har kritisert avisen fordi de mener at BT gjennom sin dekning har påvirket utviklingen i saken, og slik må ta sin del av skylden for at Bybanen ble vedtatt. De har inntrykk av at prosjektet ville møtt mer motstand både politisk og i opinionen dersom BT ikke hadde vært så positiv til prosjektet, og at saken da kunne fått et annet utfall. Arne Sortevik, som har vært politisk aktiv både på lokalt og nasjonalt plan i en årrekke, har en klar oppfatning av at pressen spiller en viktig rolle i politiske prosesser: "Den har nok klar betydning for utfallet i politiske beslutninger. Løsrevet fra valg, altså når man behandler saker, så tror jeg nok at mange av de som behandler sakene også er veldig opptatt av hva media mener."

Både Anne-Grete Strøm-Erichsen og Gunnar Staalesen var imidlertid glade for at BT redaksjonelt gikk inn for Bybanen, og slik kunne påvirke hvilken retning saken skulle utvikle seg i. Staalesen mener at det "ikke er noen tvil om at Bergens Tidende er en politisk maktfaktor i byen". Terje Angelshaug og John Lindebotten mener at avisens standpunkt medvirket til at et splittet Høyre til slutt landet på ja til Bybanen, fordi det ville vært mye enklere for partiet å gå mot prosjektet dersom BT også hadde argumentert mot det. Angelshaug mener at så lenge Høyre "også var med i denne lapskausen, så var det liksom ikke noe nei-parti som det beste borgerskap kunne samle seg om." Dersom Høyre hadde gått mot Bybanen kunne kommunevalget fått et annet utfall, slik at det kanskje ikke hadde vært flertall for prosjektet i bystyret. Avisen presset frem en politisk beslutning gjennom både sitt standpunkt på lederplass og den redaksjonelle deknningen, og søkte på leder- og kommentar plass å påvirke retningen på avgjørelsen:

Jeg tror at pressen har stor betydning for politiske beslutninger, for det er klart at hvis en avis kjører en tematikk veldig sterkt, så presser de politikerne til å ta avgjørelser i hvert fall. [...] Og hvis da avisen er reflektert nok til i tillegg på lederplass eller i kommentatorspalter å gi noen føringer på hvilke retninger den avgjørelsen bør gå, så ser man jo ikke bort fra at det kan ha en viss innflytelse, selv om selvfølgelig alle politikere jo er bundet av sine partiprogram og sine ideologier." (Gunnar Staalesen, 14.12.06)

Blant informantene i utvalget var det stor enighet om at BT på ulike måter har påvirket den politiske prosessen i bybanesaken. Det er imidlertid delte meninger omkring hvordan, og i hvilken grad avisen var avgjørende for utfallet i saken. Det hersker en klar oppfatning av at dersom BT hadde gått sterkt imot Bybanen, kunne utfallet i saken blitt et annet. John Lindebotten er sikker på at vi ikke hadde fått noen bybane i Bergen dersom BT på lederplass hadde tatt standpunkt mot prosjektet, og tillegger slik avisen stor politisk makt. Gunnar Wiederstrøm derimot, tror Bybanen ville kommet uansett hva BT hadde gjort. Anne-Grete Strøm-Erichsen er også av den oppfatning at Bybanen nok ville kommet uansett, men understreker samtidig at prosjektet ville vært mye vanskeligere å gjennomføre uten BT med på laget:

I denne saken tror jeg faktisk det hadde en ganske stor betydning. Men akkurat hvor stor betydning... Ikke nødvendigvis for utfallet, fordi vi nok hadde gjort dette likevel. Men du kan si at hvis vi skulle båret dette gjennom mot Bergens Tidende, og etter hvert også TV Hordaland, det tror jeg hadde blitt ganske tungt, for å si det sånn. (Anne-Grete Strøm-Erichsen, 20.2.07)

Hvis BT hadde gått tungt imot Bybanen, så tror jeg det vært et mye vanskeligere prosjekt å gjennomføre. Jeg sier ikke at det ikke ville blitt vedtatt likevel, men jeg tror det ville vært mye vanskeligere å få det vedtatt. Man ser jo i andre sammenhenger at BT og andre ledende aviser på riksplan kjører bevisste kampanjer rettet mot politikere eller folk de av en eller annen grunn bestemmer

seg for at de skal ta, og det er klart at det er ingenting som er verre enn det å bli hengt ut på førstesiden av Bergens Tidende hver dag i Bergen. (Gunnar Staalesen, 14.12.06)

Også Gunnar Staalesen vurderer det slik at Bybanen kunne blitt vedtatt også uten BTs støtte, men at det ville blitt svært vanskelig dersom avisen hadde gått mot prosjektet på lederplass. BT har vært den viktigste arenaen for informasjon og debatt i bybanespørsmålet. Avisen har skrevet mye om saken, sørget for at den ikke gikk i glemmeboken, og bidratt til å tvinge frem en beslutning. Samtidig har avisens støtte, både til prosjektet og til sentrale aktører som kjempet for det, vært ansett som avgjørende. BT er en mektig avis, noe journalistene er klar over, og ønsker å benytte seg av. Olav Kobbeltveit synes det har vært ”hyggelig å medvirke” til at Bybanen ble vedtatt, og viser slik hvordan man i BT har vært bevisst sin egen rolle i denne saken, og har opplevd at avisens måte å dekke bybanesaken på har hatt betydning for hvordan saken utviklet seg.

5.7.1 BT – et naturlig førstevalg

Bergens Tidende er den dominerende avisen på Vestlandet, tre ganger større enn største konkurrent, Bergensavisen. BT har en unik posisjon i Bergen, avisen blir lest med interesse og lyttet til både av beslutningstakere og byens øvrige befolkning. Grunnet både dekningsgrad og posisjon er BT en avis man ikke kommer utenom dersom en ønsker å nå ut til det brede lag av bergensere. Journalistene er fullt klar over at BT er en mektig aktør i Bergen, noe de ønsker å benytte seg av gjennom å sette saker på dagsorden og påvirke hvilken retning skal utvikle seg. De vet at avisen blir lyttet til, og er kildenes førstevalg for å nå ut til byens befolkning. Spørsmålet er om avisens unike posisjon i byen påvirker måten avisen forholder seg til omgivelsene. Så lenge avisen er så dominerende at den er et naturlig førstevalg for enhver som ønsker å nå ut til bergenserne, kan det føre til arroganse fra avisens side. Terje Angelshaug mener at en jobb i BT lett kan føre til en arrogant holdning:

Det arroganseproblemet har jeg jo tatt opp mange ganger. Det jeg prøvde å si er at BT er stor, men inni BT er det jo masse små mennesker. Og disse små menneskene, de har jo absolutt ikke noen grunn til å være arrogante, de må jo være takknemlige og ydmyke som får lov å jobbe med en så viktig og spennende kanal. Jeg vet ikke hva som skjer med folk, men enkelte blir så fryktelig viktige fordi de jobber i BT. (Terje Angelshaug, 11.12.06)

Bybanemotstanderne har erfart at det har vært vanskelig å slippe til på redaksjonelt plan i BT med sine synspunkter og argumenter. BA har også gått inn for Bybanen på lederplass, men er likevel blitt oppfattet som langt mer åpen i å ta inn synspunkter som går mot dette

standpunktet. BT har likevel vært førstevalget, men både Ove Monsen og Arne Sortevik har oppsøkt BA istedenfor når de ikke har sluppet til i avisen:

En gang fikk jeg det ikke inn, da gikk jeg til BA. Men det er jo ikke i BA slaget står, det er i BT slaget står. [...] Det er nettopp på grunn av at BT har så stor dekning, vi har jo vært inne i BA også, men vi føler at skal du nå frem, så må du gjennom BT, på grunn av den dekningsgraden som de har. (Ove Monsen, 19.1.07)

Dette illustrerer hvordan BT oppfattes som en medieaktør man ikke kommer utenom dersom en ønsker å nå ut til det brede lag av lesere i Hordaland.

5.8 Kildebruk

Den kvantitative undersøkelsen viste at 45 % av oppslagene var vinklet for Bybanen, 40 % ble regnet som nøytrale, mens 15 % var vinklet mot (Røsland & Østbye 2006:23). Røsland og Østbye mener denne skeivheten skyldes at BT har brukt ”vanlige, journalistiske prinsipper i behandlingen av denne saken” (ibid:2). Begrunnelsen for dette er Bybanens brede oppslutning i det politiske og administrative systemet, og at dette er kilder som ofte genererer oppslag. Samtidig poengteres det at argumentene *mot* prosjektet er mer statiske enn de *for*, noe som også peker i retning av en overvekt av saker i Bybanens favør.

Som hovedkilder i mer enn halvparten av de redaksjonelle oppslagene, var politikerne helt dominerende på kildesiden (ibid:13). Deretter følger administrasjon på lokalt og nasjonalt nivå, med i underkant av 20 %. Hovedkilden i omkring 70 % av oppslagene var hentet fra politikk eller administrasjon på lokalt og nasjonalt nivå (ibid:14). John Lindebotten forklarer hvorfor flesteparten av kildene i bybanesaken har vært positive til prosjektet: ”Hvis jeg skal få vite hvordan prosjektet utvikler seg, så må jeg snakke med de som jobber med det – og som da logisk nok er for.” Bybanesaken ble i BT hovedsakelig behandlet som en politisk sak, og avisen måtte forholde seg til den politiske virkeligheten, hvor de positive kildene var i flertall. Høyre var i utgangspunktet splittet i synet på Bybanen, men de negative røstene i partiet kom aldri på banen fordi Høyre gjennom Bergensprogrammet forpliktet seg til lojalitet ovenfor bybaneprosjektet. Det var derfor bare Fremskrittspartiet av politiske kilder som til slutt frontet motstanden mot Bybanen, likevel har partiet opplevd at de ikke har fått slippe til i BT med sine innvendinger mot prosjektet:

Jeg har følt at vi har vært først og fremst avfeiet med at vi var bybanemotstander, og at det var to ting ved vårt syn som ikke ble dekket: hvorfor vi var kritisk til bybane, og at vi hadde et alternativ for kollektivtrafikk. Vi ble avfeiet med at dette er jo da Frp på sitt verste: de er imot alt. Sånn har det altså ikke vært, det har faktisk vært motsatt fra dag en, hvis vi går tilbake til de første politiske behandlingene, så har vi hatt et alternativ hele tiden, som vi mener fortsatt er et godt alternativ, og som kommunen selv mente var et godt alternativ når Bergensprogrammet ble laget - et bussbasert kollektivsystem. (Arne Sortevik, 4.1.07)

Gunnar Wiederstrøm vedgår at BT har ”slitt litt” på kildesiden, og det har derfor vært vanskelig å finne negative fagkilder, fordi disse gjennomgående vært positive. Arne Sortevik hevder imidlertid at avisen ikke har vært flink nok til å følge opp den fagekspertisen som faktisk har vært negativ til prosjektet, og trekker frem Vegdirektoratet og Vegkontoret. Kjell Werner Johansen karakteriserer BTs forklaring om manglende negativ fagkompetanse på kildesiden som dårlig. Hans inntrykk er at BT ikke har ønsket å slippe til fagfolk med kritikk mot Bybanen. Johansen har gjennomført flere analyser av kollektivtrafikken i Bergen, uten å være overbevist om at Bybanen vil kunne tilby Bergen den mest hensiktsmessige kollektivløsningen. Likevel har han hatt problemer med å slippe til i BT med innvendinger mot Bybanen, og opplevd at forskningsresultatene er blitt skeivt fremstilt i avisen. Han mener Bybanekontoret har sluppet for lett til i BT-spaltene, i tillegg til at de også har forsynt avisen med referanser til fagfolk som har vært positiv til prosjektet, noe som ytterligere har bidratt til at avisens kildebruk er blitt ubalansert.

5.8.1 Kildehierarki

En aktørs posisjon er av stor betydning for hvilket potensial denne har for å bli kilde, mulighetene for å få presentert sin sak gjennom mediene vokser med hvor viktig posisjon en aktør har, og hvor mange andre den representerer. Terje Angelshaug beskriver hvordan personlige kilder kan ha problemer med å bli tatt på alvor som kilde, fordi journalisten er vant til å forholde seg til organiserte kilder: ”Det er jo det som er med journalistikken, at en forholder seg jo til institusjoner og organisasjoner. Jeg kaller BT for et sånt informasjonsdirektorat, hvor man forholder seg til andre direktorater, etater og så videre.” Samtidig understreker Einar Aarre at posisjon ikke er helt avgjørende for å komme på trykk i BT, fordi det har vært avisens mål å slippe til ”fritenkere”, dersom utspillet kan tilføre debatten noe nytt. Også Gunnar Wiederstrøm vektlegger at posisjon selvsagt er av stor betydning, men at det også skal være mulig for en personlig kilde å slippe til, dersom han har relevant informasjon i forhold til saken:

Det sier seg jo selv at en menigmann som har meninger og oppfatninger om Bybanen vil slite mer med å komme på trykk i en avis enn en person som har gjort ferdig en stor utredning. Men hele veien vil det være slik at hvis du er menigmann og har gjort noe, eller har kunnskap om noe og er i stand til å sannsynliggjøre at den kunnskapen er riktig, at denne kunnskapen har en avgjørende betydning, så skal også en menigmann klare å flytte på hangarskipet Bergens Tidende, og få det til å snu og gjøre noe annet. Sånn skal det være, men sånn er det ikke alltid. Men det vil opplagt være vanskeligere for menigmannen enn for en fagperson, sånn er det i de aller fleste saker. (Gunnar Wiederstrøm, 13.11.06)

Anne-Grete Strøm-Erichsen og Gunnar Opheim befinner seg henholdsvis øverst og nederst i kildehierarkiet. Som ordfører og byrådsleder representerte hun er profesjonell kildeorganisasjon, og var derfor en naturlig kilde i BT. Strøm-Erichsen opplevde at avisen kontaktet henne for kommentarer i forbindelse med oppslag om Bybanen, i tillegg til at hun stort sett opplevde det som enkelt å få oppslag i avisen etter eget initiativ. Hun anslår fordelingen mellom at hun tok kontakt med BT og de kontaktet henne som balansert. Strøm-Erichsen beskriver kontakten med BTs journalister i bybanesaken som ”veldig god”, men understreker at dette gjelder generelt, og ikke bare i denne saken.

På den andre siden av kildehierarkiet fikk Gunnar Opheim erfare hvor vanskelig det kan være for en personlig kilde å bli tatt på alvor som kilde i nyhetsmediene. Opheims navn var ukjent og han representerte ingen andre enn seg selv, noe som resulterte i et helt annet styrkeforhold i møte med avisen. Opheim kontaktet BT flere ganger uten å oppnå noe resultat, og måtte til slutt bruke sine kontakter for å komme til orde på redaksjonelt plan i avisen.

5.8.2 Kildestyling

Per Jon Odéen beskriver i likhet med Eide (1992) og Allern (1997) forholdet mellom journalister og kilder som en *byttehandel*, hvor journalisten får informasjon, mot at kilden får oppmerksomhet. Odéen mener at denne byttehandelen ”i mange tilfeller ikke tåler dagens lys”, fordi kildene utnytter journalistene for eget formål. For å benytte Gans’ (1980) tangometafor, antyder Odéen at kilden har overtatt føringen, slik at dansen blir på hans premisser og ikke journalistens. Han viser hvor vanskelig det kan være for journalisten å finne balansegangen mellom å ha et godt forhold til kildene sine, men samtidig forholde seg kritisk til dem:

Vi skal være samfunnskritiske, og ikke bare holde 17. mai tale. Da skal du ikke sitte i lommen på byplanleggere, bystyremedlemmer og politikere. Der har jeg sikkert en del svin ute og går i det fri fortsatt selv også, for balansegangen mellom det å ha disse som kilder og samtidig forholde seg kritisk til dem, den er ganske vanskelig. Det er klart det at en byplanlegger som blir kritisert tilstrekkelig lenge, han liker jo ikke å snakke med den journalisten, så det blir boikott, eller man sier minst mulig. Mens de som er greie og gir deg pene PR-oppslag for dine løsninger, de dyrker du. (Per Jon Odéen, 6.3.07)

Odéen kritiserer BT for å ha latt standpunktet for Bybanen påvirke kildebruken i den redaksjonelle dekningen av saken. Han mener avisen burde vært mer kritisk overfor de kildene som var positive til Bybanen, og beskriver avisen som en "heiagjeng" for planleggingsetaten. Odéen opplevde at avisen hadde veldig mange oppslag hvor kilder innen politikk og administrasjon fikk argumentere ukritisk for sin bybaneløsning. Han synes det er bekymringsverdig at BT av sentrale kilder i bybanesaken oppfattes som en medspiller:

Vår kildebruk viser det at vi har ikke vært skeptiske til de kildene som var for Bybanen, og vi har ikke oppsøkt de kilder som kan være alternative og kritiske. Det er en journalistisk synd som vi gjør omtrent daglig. [...] Jeg synes jo det er veldig deprimerende at du har så lite alternative kilder. Det vitner altså om at man har ikke gjort jobben sin, man har ikke oppsøkt de som kunne skape den annen type debatt, og det viser at avisen har kjørt sitt løp. Vi er for Bybanen – punktum. Og vi oppsøker de folkene som støttet oss i vårt syn. Da er det altså selvbekreftelse man søker i stedet for kritikk eller analyse og objektivitet. Det er deprimerende at det skal skje så nylig i en så stor sak. (Per Jon Odéen, 6.3.07)

John Lindebotten har vært den sentrale journalisten i BTs bybanedekning siden tidlig på nittitallet, noe som har ført til et nært forhold til enkelte av kildene i saken. Allern (1996:149ff) advarer mot at slike tette kildeforhold kan lede til at kilden overtar føringen, slik at journalisten reduseres til et talerør for kildens interesser. Dette kan i sin ytterste konsekvens føre til at journalisten formidler kildens utspill fremfor å drive kritisk journalistikk. Enkelthendelser har vist at noen kilder har regnet med Lindebotten og BTs støtte, også redaksjonelt, for å få Bybanen på skinner. Lindebotten tok på seg å formidle Anna Elisa Trytis visjon for å snu den negative stemningen rundt Bybanen, men satte foten ned da han av Bybanekontoret eksplisitt ble bedt om å "stå på" redaksjonelt for Bybanen.

Kjell Werner Johansen har ansett BT som et slags talerør for Bybanekontoret, fordi han mener avisen har vært for lite kritisk til utspill. Han poengterer at BT burde vært mer bevisst den rollen Bybanekontoret er satt til å spille:

Bybanekontorets rolle er litt pussig, det er kanskje litt forunderlig at Bergens Tidende tilsynelatende ikke har vært veldig obs på at Bybanekontorets rolle har vært å fremme bybaneprosjektet, både lokalt og i forhold til nasjonale myndigheter. Stendals rolle har ikke vært å drive nøytralt og saklig utredningsarbeid om prosjektet, ikke bare det i hvert fall, men også å påvirke myndigheter nasjonalt - departementer og Storting - gjennom media. (Kjell Werner Johansen, 20.2.07)

6. Noen konkluderende bemerkninger

Bergens Tidende har fra første dag vært positiv til planene om en bybane i Bergen, og argumenterte etter hvert stadig mer entusiastisk for bybaneprojektet på lederplass. Fordi projektet ble ansett som grunnleggende godt, var samtlige ledere og kommentarer om Bybanen positive. Samtidig var det avisens målsetning å ikke la dette standpunktet påvirke den redaksjonelle dekningen, slik at bybanesaken skulle få en balansert nyhetsdekning. Jeg har imidlertid vist at avisen i praksis ikke helt har klart å opprettholde dette skillet, slik at BTs standpunkt på lederplass på enkelte punkt har skint gjennom i den redaksjonelle dekningen av saken. Selv om det aldri ble lagt noen føringer for den redaksjonelle dekningen, ”inspirerte” ikke BTs standpunkt til kritisk journalistikk omkring projektet som avisen applauderte på lederplass. Kombinasjonen av BTs redaksjonelle standpunkt og en journalist med et sterkt personlig engasjement og stor innflytelse over dekningen, har ført til at avisens bybanedekning ikke har blitt så balansert som det forventes i dag. Dette blir synliggjort gjennom avisens utvalg, hvor saker, vinklinger og kilder som har vært positive til Bybanen i enkelte tilfeller er blitt prioritert fremfor negative. At man ikke helt har klart å holde nyhetsdekningen nøytral, kommer tydelig til syne når John Lindebotten for å redde projektet driver med ”propaganda” for Bybanen.

Den kvantitative undersøkelsen konkluderte med at BTs bybanedekning hadde ”oppfylt de kravene som samfunnet med rimelighet kan stille til avisedekningen av en stor og viktig sak” (Røssland & Østbye 2006:2). Flere BT-aktører hadde imidlertid ventet at dekningen skulle få mer ”juling”, og var overrasket over at avisen kom såpass heldig ut. Dette skyldes at dekningen ble vurdert ut fra hva som faktisk *var* skrevet i avisen, ikke hva som *ikke* var skrevet. Det er nettopp her nøkkelen ligger, det handler om utvalg av saker, vinklinger og kilder. Grunnet Bybanens oppslutning i det politiske og administrative systemet ville en lik fordeling av positive og negative kilder og saker ikke vært naturlig. Mange positive saker er dessuten blitt til på bakgrunn av at BT har fulgt med på fremdriften i projektet gjennom den politiske behandlingen og utredningsarbeidet. Likevel bør det kunne forventes at en avis som BT i større grad tar selvstendig initiativ til å gi saken er mer balansert dekning, gjennom også å lete etter negative perspektiver på projektet. En større vilje til å oppsøke også de negative innfalsvinklene og kildene på lik linje med de positive, ville gjort avisens dekning av bybanesaken mer nyansert.

Alle metoder har sine begrensninger, og den kvantitative undersøkelsen av BTs bybanedekning etterlot seg flere ubesvarte spørsmål. Den fortalte *hvordan* dekningen hadde vært, men kunne bare anta *hvorfor* den ble slik, eller *hvilke* konsekvenser den fikk. Ved å løfte blikket fra dekningen slik den har artet seg på trykk, til involverte aktørers opplevelser omkring dette, har denne oppgaven belyst disse aspektene. Oppfatninger av, og forventninger som stilles til BT er størrelser som ikke lar seg kvantitativt måle basert på dekningen slik den har fremstått i avisen. Gjennom å gå etter i sømmene prosessene og valgene som ble tatt i avisen i forbindelse med dekningen, har jeg nyansert det bildet den kvantitative undersøkelsen gav av BTs håndtering av bybanesaken.

Bybanemotstanderne har beskrevet Bergens Tidende som en motstander de har måttet ”sloss” mot i sin kamp for å få stoppet Bybanen. De har opplevd det som vanskelig å slippe til med innvendinger og forslag til alternative kollektivløsninger i avisen, noe de forklarer med at BT ikke har ønsket å utfordre bybaneprojektet. De som har jobbet *for* Bybanen har derimot betraktet avisen som en viktig medspiller og samarbeidspartner som har jobbet mot et felles mål: å få Bybanen på skinner. Det hersker en klar oppfattelse av at BT spiller en sentral rolle i lokalpolitiske saker, og at det derfor er viktig å ha avisen på sin side i slike spørsmål. Det levnes liten tvil om at BT gjennom både sitt redaksjonelle standpunkt og den øvrige dekningen på ulike måter har fått konsekvenser for bybanesakens utvikling. Avisen satte saken på dagsorden, støttet de aktørene som jobbet for prosjektet, presset frem en beslutning, og gjorde saken politisk gjennomførbar. Basert på intervjumaterialet kan jeg ikke statistisk fastslå hvorvidt Bergens Tidende har vært avgjørende for bybanesakens utfall. Det er imidlertid liten tvil om at avisen har vært svært viktig for i hvilken retning, og i hvilket tempo, saken utviklet seg. Som Bybanens fremste politiske talskvinne karakteriserer Anne-Grete Strøm-Erichsen BT som sin eneste eksterne støttespiller - som hun i rollen som politisk forkjemper for Bybanen ville vært ”dead meat” uten.

6.1. Lederartikkelens fortid og fremtid

Det forventes i dag at pressen skal ta standpunkt på lederplass i viktige politiske spørsmål, samtidig som dette ikke skal få noen konsekvenser for sakens redaksjonelle dekning. Bergens Tidendes dekning av bybanesaken gjorde mange lesere forvirret, noe som blant annet skyldes at publikum ikke skiller like skarpt mellom ledere/kommentarer og reportasjestoff som det

man gjør internt i pressen. Som mange andre norsk aviser har BT tradisjon for usignerte lederartikler, det fremgår ikke hvem som står bak den, og standpunktet er å oppfatte som *avisens* syn. Den usignerte lederartikkelens posisjon er historisk og neppe tidsmessig, skal vi tro Terje Angelshaug:

Jeg synes vi skulle hatt signerte ledere, for da forteller vi leserne hvem som har skrevet lederen. Og den der forestillingen, altså i ledere snakker man i første person flertall. Vi mener – at man taler for hele avisen. Og da ser du for deg at her står man samlet, og her har man hatt en skikkelig grundig behandling og så videre. Men det er bare det at Bergens Tidende som institusjon, som fenomen i Bergen, er mye større og tyngre enn de menneskene som befolker institusjonen. [...] Derfor skulle det vært signerte ledere, sånn at dette her er skrevet av en person, det er liksom ikke institusjonen Bergens Tidende som står bak det. Den er skrevet av Trine Eilertsen, eller Asbjørn Kristoffersen eller Georg Øvsthus, da blir det liksom ”okei, det mener han”. (Terje Angelshaug, 11.12.06)

Angelshaug påpeker at det finnes et misforhold i oppfatningen av lederartiklenes viktighet internt og eksternt, og mener avstanden mellom BTs tyngde som institusjon og prosessen bak lederne er for stor. Til tross for at lederartiklene ikke alltid er like gjennomtenkte, oppfattes viktigheten som konstant av leserne. Bergens Tidende har en sterk posisjon som Bergens og Vestlandets viktigste arena i lokale spørsmål, og det er stor grunn til å tro at det blir tatt hensyn til hva BT mener i lokalpolitiske spørsmål. Når BT som avis mener noe er det betydningsfullt, selv om det i utgangspunktet ikke er tillagt like stor betydning fra avisens side.

Jeg synes det er veldig stor differanse mellom tyngden til institusjonen Bergens Tidende og prosessen bak disse lederne, som ofte er veldig mangelfull, og lederne er dårlig belagt, fordi den som har skrevet lederen nødvendigvis ikke kjenner området så godt. [...] Noen ganger ligger det en god debatt bak en leder, og den er grundig belagt, og den som har skrevet lederen har kompetanse på området. I andre tilfeller, for eksempel i helger, så er det slik at det er en kommentator på jobb som skal skrive alle lederne, og det er klart at det blir ikke noe grundige prosesser bak sånne ledere. Men de står på samme plass i avisen, og har samme tyngde som andre ledere. Så det er veldig stor variasjon når det gjelder kvalitet og tyngde i lederne, og jeg synes det er et problem at det er for stor diskrepans mellom institusjonen og tyngden Bergens Tidende har som institusjon og det som ligger av arbeid bak mange ledere. (Terje Angelshaug, 11.12.06)

I dagens medievirkelighet kan man stille spørsmålstegn ved om den usignerte lederartikkelen har utspilt sin rolle. Mediehus som BT er blitt store, komplekse organisasjoner, med virksomhet i flere deler av mediebransjen. De usignerte lederne skilter meninger på vegne av hele avishuset, noe som kan gi et uklart og forvirrende uttrykk utad. Dersom en gikk over til å signere lederne, ville meningene tilskrives den eller de enkeltaktørene i avisen som signerte den. Dette ville redusert lederartikkelens status, men samtidig ville det vært ryddigere overfor leserne, ved å fortelle hvor standpunktene kommer fra. Før i tiden visste leserne at det var sjefredaktørens meninger som var gjenspeilet på lederplass, og etter hvert fikk avisens

politiske redaktør mer innflytelse. Siden har dette utviklet seg i ulike retninger i de forskjellige avisene, i BT har man en kommentargruppe som står for avisens meningsproduksjon. Kombinasjonen av at avisens politiske profil har endret seg med ulike redaktører, og at lederartiklene reflekterer ulike aktørers meninger som avisens, kan gjøre det vanskelig for leserne å vite hva avisen står for.

Litteratur

- Allern, Sigurd (1997): *Når kildene byr opp til dans. Et søkelys på profesjonelle kildeorganisasjoners mediestrategier og nyhetsinnflytelse*. Institutt for Journalistikk, Fredrikstad / Universitetet i Bergen, Bergen.
- Bjerke, Paul (1999) "En politisk vits" *Pressen og sentrumsalternativet i 1997-valget*. Høgskulen i Volda, Volda.
- Bjerke, Paul (2001): *Fortsatt partipresse? Norske avisers holdning til regjeringsskiftet i mars 2000*. Høgskulen i Volda, Volda.
- Dahl, Hans Fredrik & Bastiansen, Henrik G. (2000) *Hvor fritt et land? Sensur og meningstvang i Norge i det 20. århundre*. J.W. Cappelens Forlag AS, Oslo.
- Eide, Martin (1992) *Nyhetens interesse*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Eide, Martin (1999) *Pressen – institusjoner og historie* I Larsen, Peter & Hausken, Liv (red.) *Medievitenskap bind 1: Medier – institusjoner og historie*.
- Eide, Martin (2000) *Den redigerende makt. Redaktørrollens norske historie*, Høyskoleforlaget, Kristiansand.
- Gans, Herbert (1980) *Deciding what's news. A Study of CBS Evening news, NBC Nightly News, Newsweek, and Time*. Vintage Books, New York.
- Gentikow, Barbara (2005) *Hvordan utforsker man medieerfaringer?* IJ-forlaget, Kristiansand.
- Grønmo, Sigmund (2004) *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforlaget, Bergen.
- Havre, Svein Tore (1992) *Veien fra Venstre, Bergens Tidendes brud med partipressen*. Norsk journalisthøgskole, Oslo.
- Høyer, Sverre (1964) *Pressens økonomiske og politiske struktur*, Oslo.
- Jauss, Hans Robert (1982) *Toward an Aesthetic of Reception, I Theory and history of literature 2*. Harvester Press, Brighton.
- Ottosen, Rune, Røssland, Lars Arve & Østbye, Helge (2002) *Norsk pressehistorie*. Det Norske Samlaget, Oslo.
- Repstad, Pål (1993) *Mellom nærhet og distanse*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Røssland, Lars Arve og Helge Østbye (2006) *Rapport om Bergens Tidende og bybanesaken*. Institutt for informasjons- og medievitenskap, Universitetet i Bergen.
- Schwebs, Ture & Østbye, Helge (2001) *Media i samfunnet*. Det Norske Samlaget, Oslo.

Simensen, Jens O. (1999) *Meningsbærer eller meningsløs? Om avisenes samfunnsrolle*. Institutt for journalistikk, Fredrikstad.

Thagaard, Tove (2003) *Systematikk og innlevelse – En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget, Bergen.

Østbye, Helge (1989) *”Den rene og skjære sannhet”*. Om skillet mellom fakta og kommentar i massemediene. Rapport nr. 6. Institutt for massekommunikasjon, Universitet i Bergen.

Østbye, Helge (1997) *Media in Politics: Channels, Arenas, Actors, Themes* I Strøm, Kaare & Svåsand, Lars (red.) *Challenges to Political Parties: The Case of Norway*. Universitetet i Michigan, Michigan.

Østbye, Helge, Helland, Knut, Knapskog, Karl & Larsen, Leif Ove (2002) *Metodebok for mediefag*. Fagbokforlaget, Bergen.

Intervjuguide

Innledende

- Presentasjon av prosjektet
- Problemstilling
- Praktisk informasjon
- Avklare bruk av lydbåndopptaker

Intervjuobjekt

- Bakgrunn
- Rolle i forhold til BTs bybanedekning

Holdning til Bybanen

- For / mot?
- Hvorfor?

Pressens samfunnsrolle

- Hva mener du pressens rolle i samfunnet bør være?
- Holdning til at aviser tar politisk standpunkt på lederplass?
- Hvilke konsekvenser får dette for avisens redaksjonelle dekning?
- Pressen som *arena* eller *aktør*?

Holdning til Bergens Tidende

- Hvordan vil du beskrive BTs profil?
- Skille mellom nyhet (fakta) og kommentar (mening)
- Hvordan påvirker standpunktet på lederplass avisens øvrige dekning?
- Mer troverdig arena for debatt og nyhetsjournalistikk uten klart standpunkt?

Dekningen av bybanesaken i BT

- Hvordan vil du beskrive dekningen?
- Burde noe vært gjort annerledes?
- Hvem / hva avgjorde BTs bybanevennlige linje?
- Evnen til å holde avisens standpunkt borte fra nyhetsdekningen?
- Har BTs journalister vært tilstrekkelig kritisk til Bybanen og åpen for alternativer?
- Hva skyldes misnøyen med dekning?
- Hvordan har BT fungert som fora for meningsyting i bybanesaken
- Dekningens betydning for bybanesaken

Kildebruk

- Hvem tar initiativ? (kilde/journalist)
- Hyppigste kilder? Hvorfor?
- Hvor lett/vanskelig er det å komme til orde i BT? (redaksjonelt/debatt)
- Kildes initiativ – hvordan komme på trykk?
- Spesielt positive episoder (eksempel/historie)
- Spesielt negative episoder (eksempel/historie)

Avsluttende

- Oppsummering
- Noe du ønsker å tilføye eller spørre om?
- Tips til andre jeg burde intervju